

KWARTALNIK GÓROWSKI

Numer specjalny
(10/2005)

Towarzystwo Miłośników Ziemi Górowskiej

SOLIDARNOŚĆ
1980-2005

Ten numer „Kwartalnika Górowskiego” w całości wypełnia praca poświęcona historii górowskiej „Solidarności” w latach 1980-1981 (do czasu wprowadzenia stanu wojennego). Stanowi ona początkowy fragment większej całości zatytułowanej „Mała historia wielkiej »Solidarności«”.

W latach 1970-1980 stanowisko I sekretarza KC PZPR zajmował Edward Gierek, sprawował on najważniejszą funkcję w ówczesnej Polsce. Po kilku latach względnego dobrobytu na kredyt, z pieniędzy pożyczanych przez kraje zachodnie, nastąpił krach. W 1976 r. Próbowano podnieść ceny artykułów żywnościowych, ale skończyło się to strajkami i zamieszkami, m.in. w Radomiu. Widocznym dla wszystkich objawem tego kryzysu było wprowadzenie kartek na cukier. Dzisiaj, gdy wszystkie sklepy są pełne wszelkich towarów, to może wydać się dziwne, ale wtedy zabrakło cukru, można go było kupować w ograniczonej ilości wyłącznie na kartki (oficjalnie „bony towarowe”).

Zaczęło brakować wszystkiego. Władze jeszcze raz spróbowały podnieść ceny artykułów żywnościowych w 1980 r. – po kryjomu. Znowu się jednak robotnicy zbuntowali – w Świdniku, Lublinie i w innych miastach; Lublin ogarnął strajk powszechny. Ustępstwami placowymi władzom udało się powstrzymać protesty. Okazało się, że na krótko. Wkrótce zaczęły strajkować inne miasta. 14 sierpnia wybuchł strajk w Gdańsku, na czele komitetu strajkowego stał Lech Wałęsa. 17 sierpnia sformułowano w stoczni gdańskiej sławne 21 postulatów, pierwszy i najważniejszy to zgoda na utworzenie wolnych związków zawodowych od partii i pracodawców. W PRL’u wszystkie organizacje podlegały kontroli PZPR. Wśród innych postulatów znalazło się żądanie wprowadzenia kartek na mięso i jego przetwory oraz zapewnienie odpowiedniej ilości miejsc w żłobkach i przedszkolach dla dzieci kobiet pracujących. Ważnym postulatem było prawne ograniczenie cenzury.

18 sierpnia wybuchł strajk w Szczecinie. Wkrótce fala strajków rozlała się po całym kraju. 30 sierpnia w Szczecinie, 31 sierpnia w Gdańsku podpisano porozumienia.

O ówczesnych realiach mówi to, że początkowo cenzurze i dziennikarzom nie mogły przejść przez gardło określenie strajk i w prasie i telewizji, padało określenie „przestoje”.

17 września przedstawiciele komitetów tworzących się nowych związków zawodowych spotkali się w Gdańsku. W tym dniu zapadły dwie brzemienne w skutki decyzje. Nowy związek zawodowy przybrał nazwę „Solidarność” – od tytułu ukazującego się w stoczni gdańskiej biuletynu strajkowego. Zaproponował to Karol Modzelewski. Zdecydowano o kształcie organizacyjnym związku. Przyjęto koncepcję Jana Olszewskiego utworzenia jednej ogólnokrajowej struktury, która byłaby zdolna przeciwstawić się komunistycznemu państwu; regiony miały zachować dużą autonomię.

Od razu było widać, że władze nie miały zamiaru dotrzymać zawartych przez siebie porozumień (rejestracja związku zawodowego, spór o wolne soboty, pobicie związkowców w Bydgoszczy i wiele innych konfliktów) i czekały tylko odpowiedniej chwili, by przejść do kontrataku. „Solidarność” strajkami lub ich groźbami musiała wymuszać realizację umów.

Robotnicy, rolnicy, intelektualiści, studenci zaczęli głośno mówić o wielu sprawach, o których wcześniej milczano: gospodarka, przeszłość (m.in. zbrodnia w Katyniu), rozliczenie malwersantów i zbrodniarzy, zaczęto transmitować mszę św. w radiu, itd. Można wyliczać bez końca. Pojawiła się niemal jawnie książki wydawane poza cenzurą. Szeroko prezentowano twórców mieszkających za granicą. Wtedy też, nieznanym większości Polaków, Czesław Miłosz dostał literacką nagrodę Nobla.

Gospodarka stawała się coraz bardziej niewydolna. Przed sklepami wystawiały gigantyczne kolejki, żeby kupić cokolwiek; jednym z najcenniejszych towarów stały się papierosy, które można było wymieniać na inne towary. Wówczas na półkach sklepowych pojawiał się dziwoląg – wyrób czekoladopodobny. To wówczas spragnieni nikotyny musieli sami produkować papierosy. Próbowano zaradzić brakom wprowadzając kartki żywnościowe, a wkrótce także na inne towary.

Nie warto tutaj opisywać wszystkiego, tego co się wtedy działo, ale koniecznie trzeba napisać o jednym niepowtarzalnym zjawisku. Był to gigantyczny wybuch społecznej aktywności. Nagle wielu ludziom chciało się działać – nie za pieniądze, nie dla własnego interesu, ale dla innych. Nigdy wcześniej ani później nie było takiego wybuchu aktywności. W latach 1980-1981 cała Polskę ogarnął szal działania, w dużych miastach, w miasteczkach, na wsi, wszędzie ujawnili się ludzie, chcący coś zdziałać dla dobra publicznego.

SPIS TREŚCI

1. Powstawanie związku	s V
2. Spór o wolne soboty i inne konflikty	s XIV
3. Strajk powszechny	s XV
4. I Walne Zgromadzenie Delegatów	s XIX
5. Regionalizacja	s XXI
6. Batalia o żłobek i przedszkole	s XXII
7. Inny 1 Maja	s XXVIII
8. Pelzająca konfrontacja	s XXIX
9. Między „pierwszą” i „drugą” „Solidarnością”	s XLI

„SOLIDARNOŚĆ” W LATACH 1980-1981

1. POWSTAWANIE ZWIĄZKU

Sierpień 80 w Górze. Strajki, które latem 1980 r. przetoczyły się przez Polskę ominęły Górze. Jej mieszkańcy z dużym zainteresowaniem – na ile pozwalały ówczesne warunki – śledzili te wydarzenia. Tradycyjnie niepokojom społecznym towarzyszył wykup towarów, przede wszystkim artykułów spożywczych.

22-23 sierpnia odbyły się otwarte zebrania POP PZPR we wszystkich górowskich zakładach, na których odczytywano list sekretariatu KC PZPR, można było też zgłosić postulaty i dyskutować. Nie było zbyt dużo odważnych członków PZPR, aby mówić szczerze i odważnie, a postulatów zgłoszono mało. Zwykle ograniczano się do wysłuchania listu i niekiedy nawet bez dyskusji kończono zebrania. Zebrane postulaty przesłano do KW PZPR w Lesznie.¹

Po 26 sierpnia, kiedy rozpoczęły się strajki we Wrocławiu, zagrożenie „*przestojami*” w Górze wzrosło. Próbowano urządzać ogólnozakładowe zebrania. 28 sierpnia w cukrowni na zebraniu zorganizowanym przez radę zakładową wysunięto 29 postulatów o różnym charakterze, m.in. likwidacji przydziałów mięsa dla milicjantów. W innych zakładach odbyły się również podobne zebrania.²

28 sierpnia wybuchł pierwszy strajk na terenie Góry. O godz. 4.00 placówka PKS'u w Górze (osobowa i towarowa) nie podjęła pracy. Przeciwdziałania aktywu PZPR'owskiego, który wiedział o zamierzeniach komitetu strajkowego, nie przyniosły rezultatu. Na czele komitetu strajkowego stanął II sekretarz POP, choć na wcześniejszych zebraniach nie mówił o żadnych problemach. I sekretarz KM-G PZPR Jerzy Ryndak ocenił, że „*postulaty komitetu strajkowego były tylko i wyłącznie skierowane na wypychanie własnych kieszeni większą ilością pieniędzy i nic poza tym*”. Pracę wznowiono tego samego dnia o godz. 10.00 po rozmowach z dyrekcją PKS'u w Lesznie.³

29 sierpnia w godz. 8.00-12.00 przerwali pracę pracownicy ZOZ'u, solidaryzując się z robotnikami Wybrzeża. Na zebraniu wysunęli m.in. żądanie podwyższenia płac o 2000 zł, kolektywnego podziału nagród, przeanalizowania przeszeregowania, uzdrowienia stosunków międzyludzkich oraz wydanie karty praw pracownika służby zdrowia. W negocjacjach oprócz dyrekcji uczestniczył lekarz wojewódzki.⁴

30 sierpnia komitet strajkowy ogłosił strajk w cukrowni. Wysunięto 15 postulatów. Po rozmowach z dyrekcją we Wschowie strajk zakończono o godz. 14.00. Wg I sekretarza KM-G PZPR Jerzego Ryndaka ogłoszenie strajku było „*poniekąd zaskoczeniem*”, gdyż działała tam jedna z najliczniejszych POP PZPR.⁵ W tym dniu odbyły się zebrania w Spółdzielni Inwalidów „Jedność”, RKSP i żłobku, na których przyjęto 33 postulaty.

¹ APL: KM-G PZPR w Górze 11 s. 116 (J. Ryndak: „Sytuacja społeczno-gospodarcza miasta i gminy oraz wynikające z niej wnioski dla pracy POP, członków i kandydatów PZPR”, referat wygłoszony podczas plenarnego posiedzenia KM-G PZPR w Górze w dniu 13 września 1980 r.)

² ibidem, s. 117

³ ibidem, s. 117-118

⁴ ibidem, s. 118

⁵ ibidem, s. 118-119

Próbowano zastrajkować w „Merze-Elwro” – II zmiana przedstawiła 8 postulatów i chciała przerwać pracę. Reakcja dyrekcji i aktywu PZPR zapobiegła temu.⁶

8 września przeprowadzono jednodniowy strajk w ZIB-OBM w Górze. Załoga obradowała nad sprawami ważnymi dla zakładu, ale też mniej istotnymi, np. jak wyrabia się tartą bułkę i z czego. Stanowisko przewodniczącego objął przewodniczący związków zawodowych. Ok. godz. 19.00 osiągnięto porozumienie.⁷

Do najpoważniejszego strajku doszło 11 września. Rozmowy zakładu „Mera-Elwro” z zakładem macierzystym we Wrocławiu, w dniach 1-10 września, doprowadziły do ogłoszenia 11 września (od godz. 6.00) strajku 340-osobowej załogi. Pracownicy nie zgodzili się pracować i jednocześnie negocjować. Na życzenie załogi w rozmowach uczestniczył dyrektor naczelny „Mery-Elwro” we Wrocławiu, naczelnik, I sekretarz KM-G PZPR, dyrekcja zakładu i przedstawiciele NSZZ „S” z Wrocławia. Negocjacje trwały bez przerwy do godz. 21.00. Główny postulat – podwyżki płac od 400 do 500 zł – nie został przyjęty, gdyż był sprzeczny z porozumieniami gdańskimi. Inne postulaty: sprawa budownictwa mieszkaniowego (spółdzielczego i zakładowego), zwiększenie zaopatrzenia w mięso i wyroby mięsne (wędliny), jakość tych wyrobów, poprawa dystrybucji towarów, budowa żłobka i przedszkola w mieście, stosunek dyrekcji we Wrocławiu do zakładu w Górze (m.in. sprawa parku maszynowego i oprzyrządowania), modernizacja portierni, itp. W trakcie strajku odbyły się pierwsze rozmowy „agitacyjne” na temat utworzenia „S”.⁸

13 września zwołano plenarne posiedzenie KM-G PZPR w Górze. Uczestniczyło w nim 22 z 36 członków, 6 zastępców z 11, 2 gości z KW, członek komisji rewizyjnej, sekretarze miejskich organizacji partyjnych i dyrektorzy cukrowni, GS’u, tartaku, WPGKiM, WSS, WUSP, mleczarni, ZIB-OBM i „Mery-Elwro”. Głównym tematem była sytuacja społeczno-gospodarcza miasta i gminy oraz wynikające z niej wnioski dla pracy POP, członków i kandydatów PZPR. I sekretarz KM-G PZPR Jerzy Ryndak wygłosił referat.

Charakterystyczna była wypowiedź Ireny Bartkowiak, I sekretarza POP w ZP „Moda”: *„Nam świadomość, że mleczarnia w Górze ma znak jakości pierwsze miejsce w kraju nie wystarcza, chcielibyśmy przekonać się o tym w sklepach nabiałowych, dlaczego nie ma pełnego zaopatrzenia w masło, brak białych serów tustych, serów śmietankowych i innych wyrobów mleczarskich. Czytamy w prasie o produkcji oraz to nowych wyrobów z mleka, jednak wyroby te do Góry nie trafiają.”*⁹

Kronikarz,¹⁰ w 2. tomie „Kroniki m. Góry Śląskiej i ziemi górowskiej” odnotował: *„[...] jako pierwsi zastrajkowali pracownicy PKS w Górze, nie wyjechały autobusy – dzieci i pracownicy nie dostali się do swych miejsc pracy i nauki, chodziło o zwiększenie zarobków, jako drugi zrobili pracownicy ZIB-OBM, gdzie z dwóch postulatów zrobiło się 22, znów p/ace, dodatki,*

⁶ ibidem, s. 119

⁷ ibidem, s. 120

⁸ APL: KM-G PZPR w Górze 11 s. 121 (J. Ryndak: „Sytuacja społeczno-gospodarcza miasta i gminy oraz wynikające z niej wnioski dla pracy POP, członków i kandydatów PZPR”, referat wygłoszony podczas plenarnego posiedzenia KM-G PZPR w Górze w dniu 13 września 1980 r.), s. 100 (wypowiedź I sekretarza POP PZPR „Mery-Elwro” Mieczysława Siwego)

⁹ APL: KM-G PZPR w Górze 11 s. 116-132

¹⁰ Grzegorz Al. Trojanek, aktywny działacz PZPR i SdRP. Do Góry przybył kilka lat przed napisaniem zacytowanych dalej słów. Kronikę prowadził do 1990 r.

środku czystości, itp.” – i trafnie przypuszczał – „Te przestoje szybko się skończyły, ale pokazały, że jesień 1980 roku w Górze będzie bardzo gorąca”.¹¹

Powstawanie komisji zakładowych „Solidarności” i ich rejestracja. Od września zaczęły powstawać w Górze komisje zakładowe „Solidarności”¹². Tak wspomina tamten okres Henryk Czuchajewski:

„Pierwsi organizatorzy mieli rozmowy w swoich zakładach pracy. Sam wiem po sobie. Musiałem iść do dyrektora i powiedzieć mu, że zbieram podpisy, bo chcę założyć »Solidarność«. Dyrektor powiedział: proszę bardzo, ale za dwie godziny kierownik, już nie dyrektor, wzywa na rozmowę. Jeżeli chciałbym dłużej popracować w przedsiębiorstwie, to by radził, żebyśmy sobie wybił z głowy zakładanie »Solidarność«, bo to nie ma żadnej przyszłości!”¹³

Nieco inaczej wyglądało to w mleczarni. Tak ten okres opisał Zenon Jachimowicz:

„Rozmowy z współpracownikami, decyzja i już jest komitet założycielski NSZZ »Solidarność« przy spółdzielni mleczarskiej w Górze. Sporządziliśmy listę. 90% załóg deklaruje chęć wstąpienia. [...] Pod koniec września zarejestrowaliśmy naszą komisję zakładową w regionie dolnośląskim”.¹⁴

Z kolei jeszcze inaczej powstała »Solidarność« w PGR w Naratowie. Tak te wydarzenia pamięta Ryszard Górski:

„Zaczął się postulatami we wrześniu. [...] Liczyły 27 punktów. Dotyczyły spraw naszego zakładu, a szczególnie przypadków nadużywania władzy. [...] Autorami tych postulatów byli: Władysław Sierakowski, Zenon Zarzycki, Zbigniew Miazio i ja, Ryszard Górski. Nasze podpisy pod postulatami były nieczytelne, a same postulaty wysłaliśmy pocztą na ręce dyrektora. Dlaczego tak zrobiliśmy? Baliśmy się. Rozpoczął się ruch w zakładzie. Chyba się wystraszyli. [...] Jesienią 1980 roku odbywała się kampania sprawozdawczo-wyborcza w Związku Zawodowym Pracowników Rolnictwa. Byłem jego członkiem. Na zebraniu, podczas którego miał nastąpić wybór szefa tych związków, wstałem i powiedziałem, że my nie chcemy należeć do komunistycznych związków zawodowych, że mamy swoje, które będą broniły robotnika. Robotnicy są za, działacze związkowi są oburzeni, zwłaszcza ich przewodniczący. W styczniu 1981 roku powstał komitet założycielski »Solidarność«”.¹⁵

Dokładniejsze dane – ze względu na zachowane archiwalia – mamy o powstawaniu „Solidarności” nauczycieli i pracowników oświaty.

Komitet założycielski powstał 23 września 1980 r. na zebraniu załogi Zespołu Szkół Zawodowych. Do związku wstąpiło 21 osób na ogólną liczbę 52 zatrudnionych. Komitet założycielski zarejestrował się 23 października 1980 r. w MKZ we Wrocławiu pod numerem 1 392. Potem nawiązano kontakt z Komisją Koordynacyjną Nauczycieli i Pracowników Oświaty we Wrocławiu.¹⁶ 8 grudnia 1980 r. odbyły się wybory władz koła. Uczestniczyło w nich 22 osoby. Przewodniczącym został Edward Florczak, a jego zastępcą – Antoni Siomiak.

W innych placówkach oświatowych również działały koła „Solidarności”. 9 grudnia 1980 r. w Zespole Szkół Ogólnokształcących (Liceum Ogólnokształcące i Szkoła Pod-

¹¹ *Kronika m. Góry Śląskiej i ziemi górowskiej*. T.2 (nieliczbowana)

¹² *ibidem*

¹³ H. Czuchajewski: „... należało 3/4 ludzi” „Gaz. Górow.” 1990 nr 15 s. 1

¹⁴ Z. Jachimowicz: „Był to piękny okres, euforia i poczucie wewnętrznej wolności”. *Minęło 10 lat od powstania »Solidarność«*. (1). „Gaz. Górow.” 1990 nr 21 s. 7

¹⁵ R. Górski: *Pierwsza i jedyna*. Notował i tekst oprac. Mirosław Żłobiński. „Gaz. Górow.” 1990 nr 19 s. 2

¹⁶ „Opis kandydatury kol. Tadeusza Tutkalika do zarządu regionalnego: Dolnego Śląska”, dokument w zbiorach autora.

stawowa nr 2) 21 członków związku wybrało Władysława Fliga na przewodniczącego, a Marię Czaplinską na jego zastępczynię. 29 listopada 1980 r. w Przedszkolu nr 1, 30 członków wybrało na przewodniczącą Krystynę Łoś. 6 grudnia 1980 r. w Szkole Podstawowej w Witoszycach 10 członków wybrało na przewodniczącą Kazimierę Stefanicką. 25 listopada 1980 r. w Szkole Podstawowej nr 1, 8 członków (na 12) wybrało Renatę Dłuską na przewodniczącą. 2 grudnia 1980 r. w Szkole Podstawowej w Glince 7 członków wybrało Tadeusza Dąbrowskiego na przewodniczącego. 9 grudnia 1980 r. w Szkole Podstawowej w Czerninie na przewodniczącą wybrano Kazimierę Kospi-czewicz.

W Szkole Podstawowej nr 3 funkcjonowało koło „Solidarności”, ale brak danych na ten temat.

9 grudnia 1980 r. odbyły się wybory Komisji Międzyszkolnej.¹⁷

„Uroczyste otwarcie zebrania – odśpiewanie Hymnu. Wybór przewodniczącego zebrania w osobie p. Woźniak.” [...] „Antoni Siomiak poinformował zebranych o sposobie głosowania zgodnie ze Statutem.” [...] „Inspektor Oświaty i Wychowania omówił współpracę między związkiem »Solidarność« a ZNP. Wierzy on, iż współpraca między związkami będzie przebiegała pozytywnie. Poinformował jednocześnie, że raz w miesiącu odbywają się kolegia przy Inspektoracie Oświaty, na których omawiane są różne sprawy. W związku z tym poinformował i zaprosił przedstawiciela »Solidarność« do brania udziału w tych spotkaniach.

Kolega Tadeusz Tutkalik zagwarantował współpracę między związkiem NSZZ »Solidarność« a ZNP. Nauczycielka Przedszkola Nr 1 Alfreda Szymańska zabrała głos w sprawie współpracy związków »Solidarność« i ZNP oraz poinformowała o sposobie korzystania z kasy zapomogowo-pożyczkowej.

Marta Szczepańska pracownik Przedszkola Nr 1 powiedziała między innymi, że zapisała się do związku »Solidarność«, aby poprze ludzi, którzy zrobili dobrą robotę, przedli machinację spekulacji. I wyraziła nadzieję, że nowe związki dbać będą o lepsze jutro.”

W tajnym głosowaniu Tadeusz Tutkalik otrzymał 66 na 83 głosów ważnych i został przewodniczącym. Jego zastępcą wybrano Władysława Fliga. Prezydium tworzyli: Antoni Siomiak, Marian Mielcarek, Wiktor Gil, Benedykt Stryganek, Aleksander Król, Edward Florczak, Józef Stadnik, Janina Zajączkowska, Urszula Ratajczak i Tomasz Kasper. W skład komisji rewizyjnej weszli: Zofia Florcko, Jacek Figiel, Alfreda Szymańska i Franciszek Górzeński.

Na zakończenie „Przewodniczący Komisji Międzyszkolnej NSZZ »Solidarność« T. Tutkalik podziękował Komisji Mandatowej i Komisji Skrutacyjnej za sprawny przebieg wyborów oraz współpracę na dzisiejszym zebraniu. T. Tutkalik podziękował wszystkim zebranych członkom za zaufanie, którym go obdarzono oraz obiecał nie zawieść i zrobić dobrą robotę.”

Po powstaniu Komisji Międzyszkolnej 5 stycznia 1981 r. przy Przedszkolu nr 2 odbyły się wybory władz koła. 14 członków wybrało na stanowisko przewodniczącego Annę Tomczak. Następnego dnia podobne wybory przeprowadzono w Zbiorczej Szkole Gminnej w Wąsoszu. 47 członków wybrało Jerzego Krogulca na przewodniczącego, a na jego zastępcę Stefana Maksymiaka.

---

¹⁷ Datę 9 grudnia 1980 r. podaje protokół z zebrania oraz protokół komisji mandatowej z zebrania wyborczego, ale odpis z protokołu wymienia datę 3 grudnia 1980 r.

W latach 1980-1981 komisje zakładowe „Solidarności” i struktura ponadzakładowa, jaką była Międzyzakładowa Komisja Koordynacyjna „Solidarności” Ziemi Górowskiej, należały do regionu Dolny Śląsk. Jedyny wyjątek stanowiła organizacja działająca w Zakładzie Rolnym w Naratowie, która zarejestrowała się w Lesznie.

Tak wspomina tamte chwile Henryk Czuchajewski:

„Pojecha/em do Wrocławia zarejestrować »Solidarność«. Chyba sam Jeszcze na Placu Czerwonym. Nie można było wejść, taki tłok. Tłum ludzi, którzy chcieli organizować »Solidarność« i bali się, szukali tam potwierdzenia, że dobrze robią. Ludzie z małych miejscowości. Łatwiej było zakładać »Solidarność« we Wrocławiu czy Obornikach, skąd blisko do Wrocławia, niż w małych miejscowościach. Przy rejestracji były pewne problemy. Chcieli najpierw rejestrować tylko z obszaru województwa wrocławskiego, ale w końcu nas zarejestrowali.”¹⁸

Ryszard Górski: *„Pojechaliśmy się zarejestrować do Wrocławia. Tam, bo wszystkie komisje zakładowe z Góry rejestrowały się we Wrocławiu. Jednakże tam natknęliśmy się na mur obojętności. Odsyłali nas z jednego pokoju do drugiego. A my lataliśmy jak gupcy. W końcu przyszedł czas na autobus i wróciliśmy. Po powrocie dowiedzieliśmy się, że region powstał w Lesznie. Zarejestrowaliśmy się w Lesznie. Pierwsza i jedyna komisja zakładowa z Góry.”¹⁹*

Strajk 3 października. Organizująca się dopiero górowska „Solidarność” brała udział w ogólnopolskich akcjach protestacyjnych. Krajowa Komisja Porozumiewawcza „Solidarności” podjęła decyzję o przeprowadzeniu 3 października 1980 r. godzinnego strajku ostrzegawczego. Miał on stanowić protest przeciwko niewypelnianiu umów gdańskich. W tym dniu w sześciu przedsiębiorstwach woj. leszczyńskiego wystąpiły „przerwy w pracy” – w „Merze-Elwro” w Górze, Spółdzielni Inwalidów „Jedność” w Górze, oddziale „Predom” w Wasoszu, Zakładach Produkcji Sprzętu i Urządzeń Drobiarskich w Gostyniu, SKR’ze we Wschowie i Pleszewskiej Fabryce Aparatury „Spomasz” w Gostyniu. W trzech pierwszych przedsiębiorstwach strajkowały całe zmiany, w pozostałych – pojedyncze wydziały.²⁰

To wydarzenie doczekało się komentarza w kronice.

„Zgodnie z porozumieniem głańskim rząd i partia zgodziły się na rejestrację NSZZ »Solidarność«, ale zaznaczono, że w statucie tego związku musi być punkt o uznaniu zgodnie z Konstytucją PRL kierowniczej roli PZPR – tego ludzie z »Solidarność« nie chcieli zrobić na co władze nie mogły przystać – to stało się asumptem dla tego ruchu, aby ogłosić w kraju jednogodzinny strajk „ostrzegawczy”. No i w Górze, gdzie w ciągu września powstały liczne koła założeńskie z zaw. »Solidarność«, 3 października 1980 r. za/ogł »Mery-Elwro« i Spółdzielni Inwalidów »Jedność« wzięły udział w tym pokazowaniu godnym spektaklu. Nie przybyło w tym czasie tych oczekiwanych dóbr, wzrosło napięcie społeczne, nadużywano barw narodowych. Fakty te należy przyjąć z wielką troską, gdyż dziś bardziej niż kiedykolwiek potrzeba wzmożonego wysiłku produkcyjnego i spokoju społecznego – i o tym trzeba pamiętać!”²¹

Kolejny konflikt wybuchł pod koniec października w związku z rejestracją sądową „Solidarności”. Wedle strony rządowo-partyjnej, czego wyrazicielem był sędzia Kościelniak, statut związkowy winien zawierać punkt, w którym uznaje się kierowniczą

¹⁸ H. Czuchajewski: „... należało 3/4 ludzi” „Gaz. Górow.” 1990 nr 15 s. 1

¹⁹ R. Górski: *Pierwsza i jedyna*. Notował i tekst oprac. Mirosław Żłobiński. „Gaz. Górow.” 1990 nr 19 s. 2

²⁰ A.Z.: *Godzinny strajk. W imię czego?* „Pan. Leszcz.” 1980 nr 41 s. 3

²¹ *Kronika m. Góry Śląskiej i ziemi górowskiej*. T.2 (nieliczbowana)

rolę PZPR. Sąd samowolnie wprowadził w tym duchu poprawkę. KKP ogłosiła na 12 listopada gotowość strajkową i dzięki tej groźbie doszło do kompromisu.

Te wydarzenia znajdują odzwierciedlenie w bardzo niejasnych zapisach kroniki. Podczas omawiania posiedzenia egzekutywy Komitetu Miejsko-Gminnego PZPR w Górze napisano, że „Zapoznano się również z sytuacją społeczno-polityczną na terenie Góry – w październiku odbył się strajk polityczny 4-godzinny w »Merze«, POM, PKS, RDP, OSM o zarejestrowanie »S«, który powtórzony został w listopadzie we wszystkich zakładach, gdzie ten związek powstał, był to kolejny strajk o zarejestrowanie »Solidarności«, a raczej o rejestrację bez zapisu w statucie o kierowniczej roli PZPR.”²²

Dostępna literatura przedmiotu nie odnotowuje żadnych strajków ani w październiku – poza tym w dniu 3 października, ani w listopadzie, które mogły zostać przeprowadzone w Górze. Być może zapis o 4-godzinnym strajku w październiku mówi o tym, który się odbył 3 października. Jeśli taka interpretacja byłaby zasadna, to wówczas nie objął on na Ziemi Górowskiej 3 zakładów, lecz 7. Być może wzmianka o strajku listopadowym dotyczy jedynie gotowości strajkowej proklamowanej przez KKP na dzień 12 listopada, która została odwołana.²³

Międzyzakładowa Komisja Koordynacyjna. Wkrótce zaistniała potrzeba integracji poszczególnych komisji zakładowych. Tak te działania integracyjne wspomina Zenon Jachimowicz, pierwszy przewodniczący wówczas powstałej struktury ponadzakładowej:

*„Tadek Tutkalik i Antek Siomiak – nauczyciele, Zdzichu Dąbrowski z PKS-u, Jacek Węglewski z POM-u, Wiesiek Skarłubowicz z »Mery«, ja i Jurek Wnuk z mleczarni, sp Józek Jachimowicz z STW, już nie pamiętam kto z cukrowni spotkaliśmy się chyba w połowie października a może na początku listopada w budynku liceum ogólnokształcącego i powoaliśmy do życia Międzyzakładową Komisję Koordynacyjną NSZZ »Solidarność« Ziemi Górowskiej. Ja miałem tą komisję kierować. [...] Do składu komisji po kilku dniach dołączył Staszek Hoffmann, przewodniczący »Solidarności« w górowskim ZOZ-ie. Praktycznie najwięcej pracy spadło na barki T. Tutkalika, St. Hoffinanna, Wieśka, no i moje”.*²⁴

Chyba jednak pamięć zawiodła pierwszego przewodniczącego. W protokole z posiedzenia Komisji Międzyszkolnej NSZZ „Solidarność” znajduje się wzmianka, że na 19 grudnia 1980 r. na godz. 18.00 zapowiedziano utworzenie Komitetu Miejsko-Gminnego Solidarność. Możemy więc uznać, że w tym dniu powstała MKK NSZZ „Solidarność” Ziemi Górowskiej.²⁵

Postawiła ona sobie za cel: pomoc w organizowaniu związku w zakładach pracy, poprawę zaopatrzenia w dawnym powiecie górowskim, poprawę pracy służby zdrowia, pomoc najbardziej potrzebującym i uzyskanie siedziby dla MKK.

Przez pierwsze miesiące Komisja Koordynacyjna NSZZ „Solidarność” nie mając własnego lokalu spotykała się w świetlicach zakładowych. Czyniła starania o uzyskanie własnego lokum. Znajduje to odbicie w zachowanych protokołach ze stycznia i marca;

²² *Kronika ...* (nieliczbowana)

²³ J. Holzer: „Solidarność” s. 133

²⁴ Z. Jachimowicz: „Był to piękny okres, euforia i poczucie wewnętrznej wolności”. *Minęło 10 lat od powstania »Solidarności«*. (1). „Gaz. Górow.” 1990 nr 21 s. 7

²⁵ Wg autora zapisów w „Kronice ...” Komitet Koordynacyjny Ziemi Górowskiej »Solidarność« powstał na początku lutego 1981 r.

protokoły z lutego nie zachowały się. Początkowo planowano pozyskanie siedziby w budynku Wielobranżowej Spółdzielni Usługowo-Produkcyjnej przy ul. Marchlewskiego 12 (obecnie ul. Podwale), dopiero potem pojawiła się koncepcja ulokowania MKK przy ul. Świerczewskiego 15 (obecnie ul. Starogórska). Nim ten lokal uzyskano, starano się wywrzeć nacisk na naczelnika poprzez wysyłanie pism przez poszczególne komisje zakładowe. Zachowało się jedno takie pismo datowane 14 marca 1981 r.:

„Komisja Międzszkolna NSZZ »Solidarność« Nauczycieli i Pracowników Oświaty przy Wydziale Oświaty i Wychowania w Górze w imieniu swoich członków tj. 253 osób żąda natychmiastowego przydziału lokalu dla MKK Ziemi Górowskiej przy ul. Świerczewskiego 15 (lokal po SD). Zgodnie z prowadzonymi rozmowami z przedstawicielami »Solidarności« od dnia 21.12.1980 r.²⁶ Naczelnik obiecuje przyznanie lokalu i zwleka z jego przydziałem od przeszło 3 miesięcy. Zwracamy się z apelem o przyspieszenie przydziału tego lokalu.”

Prawdopodobnie w marcu lokal ten otrzymano, gdyż w zachowanych archiwaliach nie pojawiają się zapiski o kolejnych próbach jego pozyskania.

Tak Henryk Czuchajewski pamięta tamte wydarzenie:

„Dostaliśmy pomieszczenie na siedzibę przy ul. Świerczewskiego 15. Chyba je wcześniej zajmowało Przedsiębiorstwo Przemysłu Ziemiaczanego. Nie pamiętam dokładnie. To pomieszczenie wtedy mi się nie podobało, jak zresztą dziś. Potrzebowaliśmy osobnego lokalu, a nie pokoju przechodniego, zawierającego trzy wejścia. Pewno nam dali specjalnie to pomieszczenie. Nie sądzę, żeby nie znaleźli lepszego miejsca. Dostaliśmy telefon. Władze nie pomogły nam w uzyskaniu dostępu do powielacza. Przez jakiś czas korzystaliśmy z denaturowego powielacza ZSL-u. Raz czy dwa któryś z »czerwonych« o tym się dowiedział i ZSL dostało po uszach, że nam udostępniło swój powielacz.”²⁷

Raz się pisze, że „Solidarność” ma dostać lokal po SD, raz, że dostała po PPZ. Wymaga to wyjaśnienia. Budynek przy ul. Świerczewskiego zajmowało jednocześnie wielu lokatorów, m.in. SD, ZSL i PPZ. Pomieszczenia dla niej wygospodarowano w ten sposób, że dotychczasowi lokatorzy ścieśnili się, stąd takie nieprecyzyjne określenia skąd się wziął ten lokal przeznaczony na biuro „Solidarności”.

Zasięg związku. Jak liczny był związek, trudno odpowiedzieć po tylu latach. Wg rejestru MKZ Wrocław z 25 października 1980 r. były zarejestrowane 32 zakłady z terenu województwa leszczyńskiego, czyli z Góry i Rawicza²⁸, zapewne większość z Góry.

²⁶ Ta data potwierdza, że 19 grudnia 1980 r. mogła powstać MKK. Jest wielce prawdopodobne, że tuż po powstaniu, 21 grudnia, przystąpiła do rozmów z ówczesnym naczelnikiem.

²⁷ H. Czuchajewski: „... należało 3/4 ludzi” [2]. „Gaz. Górow.” 1990 nr 16 s. 2

²⁸ St. Stefański [Suleja Włodzimierz]: »Solidarność« na Dolnym Śląsku. Wrocław 1986 s. 67

W protokole z posiedzenia MKK z 9 stycznia 1981 r. znajduje się wykaz zakładów pracy, gdzie działa „Solidarność”, podano liczbę członków i nazwiska przewodniczących.²⁹

Zakład	Liczba członków	Przewodniczący
NBP Góra	40	G. Popławska
PKS	105	Guścin
Mera Elwro	297	Skarłubowicz
ZPO „Moda” (koło)	106	Cyran
Komisja Międzyszkolna	252	T. Tutkalik
WPGKiM O/Góra	102	Szymański z-ca Mackiewicz
POM	158	M. Zaremba
PUT	135	Rusiniak
CBM Kłoda Mała	120	H. Czuchajewski
Cukrownia	216	Gronowski
UPT (koło)	35	Miszewicz
GS Góra	110	Jadach
Spółdz. Mieszkaniowa (koło)	12	Kozakiewicz
OSM	139	Z. Jachimowicz
ZOZ	254	St. Hoffmann
RDP	230	Żywicki
TSSE (koło)	38	Szkopek
WPGKiM oddz. wod. kanal i rob. inż. Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Górze (komitet założycielski)	26	Dąbrowski
Centrala Nasienna (koło)	19	M. Janusz
STW	123	Lorek
Zakład Rolny Naratów	400	R. Górski
PPZ Niechlów	214	Z. Zielony
Terenowy Oddział Weterynarii Góra (koło)	36	M. Klerek z-ca Wl. Gajda
Nadleśnictwo Góra Śl.	94	W. Nowakowski z-ca R. Olszewski
S.I. „Jedność”	<i>brak danych</i>	z-ca Cz. Ochal
Cegielnia Gizyn	33	M. Wysokiński
Pozn. Przeds. Prod. Leśnej „Las”	55	Cz. Tomaszewicz

²⁹ Protokół z posiedzenia Komisji Koordynacyjnej Ziemi Górowskiej z dn. 9.01.1981 r.

Nie jest to pełna liczba komisji zakładowych lub kół, które wówczas funkcjonowały. Prawdopodobnie pod koniec stycznia 1981 r.³⁰ powstało zestawienie uzupełniające wcześniejsze dane.

Zakład	Liczba członków	Przewodniczący
WPGKiM ZEC Góra(koło)	19	M. Posiła
Goedezja (koło)	17	<i>brak danych</i>
Biblioteka Publiczna (koło)	<i>brak danych</i>	D. Rogowicz
S.I. „Jedność”	130	Bachar
WSUP	<i>brak danych</i>	Huzar
Eltor Góra (koło)	9	T. Staniewski
ZR Kietłów	354 (?)	<i>brak danych</i>
SKR Góra	<i>brak danych</i>	Turłowicz
Ochrona Roslin	20	<i>brak danych</i>
ZR Wąsosz ZMiF	<i>brak danych</i>	Sz. Kutzman Zb. Rogalski
SKR Wąsosz	<i>brak danych</i>	<i>brak danych</i>
Okr. Zakł. Transp. i Maszyn Drog. – Rogóżno (funkcjonuje na terenie RDP w Górze)	<i>brak danych</i>	Komorowski

Na liście obecności nadzwyczajnego zebrania komisji zakładowych NSZZ „Solidarność” Ziemi Górowskiej 24 marca 1981 r. pojawia się PZZ z 104 członkami i nazwisko przewodniczącego – B. Bujak, ale on sam nie uczestniczył w posiedzeniu, bo zaznaczono jego nieobecność.³¹ Na listach obecności protokołów zaznaczono obecność dwu komisji zakładowych: 28 marca 1981 r. – WPHW Góra (niejednoznaczny zapis), 15 kwietnia 1981 r. – WPBK i WPHW.

Tak po latach przypominał sobie liczebność związku Henryk Czuchajewski:

*„W większości [zakładów] należało 3/4 ludzi. U mnie 99%. Jeden człowiek nie należał do »Solidarności«, mechanik, bo wybierał się do seminarium duchownego. Bał się, że ta przynależność mu zaszkodzi. A tak miałyby 100%”.*³²

Podobnie w mleczarni:

*„90% załogi deklaruje chęć wstąpienia.”*³³

W czasie powstania „Solidarności” w „Merze-Elwro” należało do niej 75% załogi oraz – co szczególnie bolało aparat partyjny – 50% członków POP, wśród nich członek egzekutywy POP, członek egzekutywy KM-G PZPR i członek KW PZPR.³⁴

³⁰ W protokolarzu MKK „Solidarności” to zestawienie znajduje się po protokole z posiedzenia w dniu 28 stycznia 1981 r.

³¹ Nadzwyczajne zebranie komisji zakładowych NSZZ »Solidarność« - Ziemi Górowskiej

³² H. Czuchajewski: „... należało 3/4 ludzi.” [1]. Notował i tekst oprac. Mirosław Ziłubiński. *Gaz. Górow.* 1990 nr 15 s. 7

³³ Z. Jachimowicz: „Był to piękny okres, euforia i poczucie wewnętrznej wolności”. *Minęło 10 lat od powstania »Solidarności«.* (1). *Gaz. Górow.* 1990 nr 21 s. 7

³⁴ APL: KM-G PZPR w Górze 11 s. 164

2. SPÓR O WOLNE SOBOTY I INNE KONFLIKTY

W styczniu 1981 r. rozgorzał spór o wolne soboty. Wg umów jastrzębskich, od początku tego roku wszystkie soboty winny być wolne. Po opublikowaniu rządowego komunikatu o styczniowych sobotach roboczych Międzyzakładowy Komitet Założycielski we Wrocławiu w dniu 5 stycznia zareagował oświadczeniem, a KKP – 7 stycznia uchwałą, potwierdzając ustalenia z Jastrzębia i uznając 10 stycznia dniem wolnym od pracy. Ośrodki silne, np. Wrocław, uchwałę KKP mogły jeszcze rozpowszechnić wśród związkowców, gdzie indziej było z tym gorzej. W Górze chyba z konieczności postąpiono wbrew jej.

W piątek 9 stycznia odbyło się posiedzenie Komisji Koordynacyjnej, na której „*Inż. Sioniak z Mery-Elwro w Górze odczytał tekst uchwały NSZZ »Solidarność« z dn. 7.01.81 dot. wolnych sobót. Osoby, które w dniu 10.01.81 r. przystąpią do pracy winny otrzymać wynagrodzenie jak za pracę w niedzielę i święta.*

Komisja Koordynacyjna zobowiązała się rozesłać do dyrekcji poszczególnych zakł. odpisy uchwały dot. wolnych sobót. [...]

– Odnosnie wolnych sobót – uchwalono, że sobota 10.01.81 r. jest dniem pracy w związku z tym, że dość późno dotarła wiadomość w tej sprawie.”

Kolejna sporna sobota przypadała 24 stycznia. 22 stycznia na posiedzeniu Komisji Koordynacyjnej. „*Większość zakładów podjęła decyzję o wolnej sobocie dnia 24.01.81 r. Do pracy zgłaszają się tylko niezbędni pracownicy. W razie trudności o pomoc należy zwrócić się do Komisji Koordynacyjnej Z.G.*”³⁵

Wolna sobota w dniu 24 stycznia 1981 r.: „*W większości przedsiębiorstwa nie pracowały. Oprócz niepłatnego dnia żadnych innych sankcji w zakładach nie stosowano. PKS, który pracował w wolną sobotę, zarobione pieniądze przekazał na Centrum Zdrowia Dziecka*”.³⁶

Ta akcja protestacyjna doczekała się komentarza ówczesnego kronikarza: „*»Solidarność« nie patrząc na skutki gospodarcze, prawo, itp. ogłosiła, że wszystkie soboty są wolne i większość zakładów górskich zakładów pracy nie przychodzi [?] do pracy w soboty, np. »Mera«, PUT, »Moda«, PZU, SKR, GS, ZPS »Las«, cukrownia, WPHW, Młyn, WUSP, RDP, PKS, ZOZI, STW, C.N. Ci zaś, którzy przychodzą (czł. PZPR i czł. związków branżowych) są wyśmiewani za to, że postępują zgodnie z prawem i obowiązkiem. W parze z tym idzie akcja gazetkowo-plakatowa, obraźliwa dla władz, PZPR i Milicji*”.³⁷

Niestety, lista zakładów wymienionych jako niepracujące budzi podejrzenia co do wiarygodności. Jak wynika z cytowanych wcześniej zapisów w protokole Komisji Koordynacyjnej „Solidarności” – PKS na pewno pracował, jednak został wymieniony przez kronikarza jako niepracujący. Być może, ta sama sytuacja była z innymi zakładami.

Jeśli przyjmiemy, że zbojkotowano te soboty w tych zakładach, gdzie działa „Solidarność”, mamy listę funkcjonujących komisji zakładowych „Solidarności” pod koniec stycznia 1981 r. Choć możliwe, że te dane odnoszą się do okresu nieco późniejszego.

³⁵ Protokół z posiedzenia Komisji Koordynacyjnej NSZZ Ziemi Górowskiej dn. 22.01.81

³⁶ Protokół z posiedzenia Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” Ziemi Górowskiej dn. 28.01.81

³⁷ *Kronika ...* (nieliczbowana)

19 listopada 1980 r. w Jeleniej Górze odbyło się spotkanie przedstawicieli „Solidarności” z władzami. Jednym z uczestników był ówczesny I sekretarz KW PZPR w tym mieście tow. Stanisław Ciosek. Jak się można było spodziewać, wystąpienia robotników stanowiły oskarżenia pod adresem jeleniogórskich notabli. Konflikt zaogniło powołanie tow. Cioska na stanowisko ministra d/s współpracy ze związkami zawodowymi. W ten sposób Jelenia Góra stała się jednym z ośrodków strajkowych Polski.

Konflikt jeleniogórski przerodził się w protest regionalny obejmujący cały Dolny Śląsk. Ogłoszono gotowość strajkową. Nie jest jasne od kiedy obowiązywała, np. na terenie woj. legnickiego od 28 stycznia, a na terenie działania MKZ we Wrocławiu od 29 stycznia.

Ten protest znajduje także swoje odzwierciedlenie w Górze. W protokole Komisji Koordynacyjnej z 28 stycznia 1981 r. czytamy: *„Obowiązuje gotowość strajkowa”*. Tego dnia KKP ogłosiła termin ogólnopolskiego strajku ostrzegawczego, który zaplanowano na 3 lutego. W tym samym protokole czytamy: *„W dn. 3.02.81 r. jeżeli nie zapadną inne decyzje odbędzie się godzinny strajk. W zakładach pracy należy pracować w opaskach, na bramach wywiesić flagi narodowe. (Do odwołania). [...] 7.II. 81 wolna sobota jeżeli się nic nie wyjaśni”*.³⁸

W nocy z 30 na 31 stycznia podczas rozmów z rządem, który reprezentował St. Ciosek załatwiono kompromisowo sprawę wolnych sobót, ale w innych dziedzinach nie osiągnięto porozumienia. Po tych rozmowach KKP odwołała strajk ostrzegawczy.

3. STRAJK POWSZECHNY

Wypadki bydgoskie. 19 marca 1981 r. podczas obrad Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy wkroczyła milicja i pałkami pobiła przedstawicieli „Solidarności”. Poważniejsze obrażenia odnieśli Jan Rulewski, Mariusz Łabentowicz i Michał Bartoszcze (ojciec Romana Bartoszcze). Władze związku zapowiedziały na 27 marca 4-godzinny strajk ostrzegawczy, jeśli nie zostaną ujawnieni i ukarani sprawcy tego incydentu, a od 31 marca bezterminowy strajk okupacyjny.

Po wypadkach bydgoskich cała Góra została oplakatowana. „Solidarność” błyskawicznie wydrukowała i rozprowadziła po całej Polsce plakat zawierający duże zdjęcie pokazujące jednego z pobitych. Trafily one i do nas. Komisje zakładowe przekształciły się w komitety strajkowe, podobnie MKK (od 20 marca). Rozgorzała dyskusja, gdzie ten ostatni powinien się ulokować. W grę wchodziły dwa zakłady: cukrownia i „Mera-Elwro”. Cukrownię do strajku przygotował p. Gronowski, a „Mera-Elwro” - Wiesław Skarłubowicz. Wybrano „Mera”, bo leży blisko komendy Milicji Obywatelskiej, co miało pozwolić zauważyć jej najmniejszy ruch.³⁹

Nadzwyczajne zebranie „Solidarności”. 24 marca 1981 r. odbyło się nadzwyczajne zebranie komisji zakładowych NSZZ „Solidarność” Ziemi Górowskiej. Rozpoczęło się ono o godz. 17.00, a zakończyło o 19.00. Trudno określić, jaka była frekwencja. Dramatyczna sytuacja w kraju pozwala przypuszczać, że winna być wysoka,

³⁸ Protokół z posiedzenia Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” Ziemi Górowskiej dn. 28.01.81

³⁹ Z. Jachimowicz: *„W torbie nosi/em cały czas 30 paczek papierosów”*. *Minęło 10 lat od powstania „Solidarności”* (2). Gaz. Górow. 1990 nr 21 s. 7

ale z listy obecności wynikało, że wręcz przeciwnie – niska. Sporządzona wówczas lista łączników komitetów strajkowych była znacznie obszerniejsza. Zanotowane wystąpienia, np. T. Tutkalika z „oświaty”, a jednocześnie jego komisja nie jest wymieniona ani wśród obecnych, ani nieobecnych.

„Na zebraniu jako pierwszy zabrał głos Przew. Komisji Koordynacyjnej Zenon Jachimowicz. Przewodniczący przedstawił w jaki sposób jest traktowana Solidarność w oczach Rządu.

Sprawa strajków w zakładach, gdzie związki branżowe górują nad zw. Solid. Wy/amywanie się niektórych zakładów np. Sp. inwalidów spod strajku (Nadleśnictwo)(PPZ).

Odczytanie propozycji uchwały komitetu strajkowego przez przew. Tutkalika.

Wybrać jednego człowieka z każdej komisji zakładowej do dyżurów i łączników. Zakłady, które nie mogą strajkować, są to:

1. OSM – Góra
2. GS – Góra
3. Weterynaria – dyżury
4. Rolnictwo – prod. rolna i zw.
5. STW – dyżury transp. mlecz.
6. PPZ – Niechlów
7. Wodociąg i kanalizacja
8. ZOZ Góra – dyżury personelu szpitalnego
9. U.Tel. – dyżur
10. Centrala Nasienna – część

Odczytano komunikat NSZZ »Solidarność« z Bydgoszczy przez przew. Wiesława Żywickiego.

Uchwała została podjęta jednogłośnie i przegłosowana przez wszystkich przewodniczących jednogłośnie”⁴⁰

Dalej w protokole następuje lista łączników oraz nazwiska członków „Solidarności” mających dyżury w biurze. 25 marca od godz. 12.00 do godz. 16.00 – H. Czuchajewski, od 16.30-do 20.00 – Miskiewicz, od 20.00 do 6.00 dnia następnego, czyli 26 marca – Jadach, Dąbrowski (dyżur w mleczarni); dalsze dyżury w biurze: 26 i 27 marca – W. Skarłubowicz (z „Mery-Elwro”), Gronowski (z cukrowni).

Strajk ostrzegawczy. Włodzimierz Suleja, autor książki „Solidarność» na Dolnym Śląsku” napisał: „Ostrzegawczy strajk na Dolnym Śląsku, tak jak w całej Polsce, przybrał nie spotykane dotąd rozmiary. Bezcelowe byłoby przytaczanie listy uczestniczących w nim zakładów, nawet tytułem przykładu. Był to istotnie strajk powszedni.”⁴¹

Mimo tych zastrzeżeń uważam, że celowe jest przedstawienie skali protestu na Ziemi Górowskiej, który świadczy o ówczesnej sile związku na scenie lokalnej.

W protokole z zebrania przewodniczących komisji zakładowych z dnia 28 marca, czyli tuż po strajku ostrzegawczym, znajduje się lista 35 komisji i informacje o udziale w strajku. Spółdzielnia Inwalidów – 95 proc., OZTiMD – 100 proc., WPHW Góra – 100 proc., PKS – 90 proc., „Mera” – 100 proc., „Moda” – 20 proc. od 8.00 do 10.00, Komisja Międzyszkolna – 60 proc., POM – 100 proc., PUT – 100 proc., RDP – 92 proc., TSSE – 100 proc., geodezja – 90 proc., jeden zakład nie strajkował – nadleśnictwo; część zakładów solidaryzowała się ze strajkiem: ZR Wąsosz, UT Góra,

⁴⁰ Nadzwyczajne zebranie komisji zakładowych NSZZ »Solidarność« - Ziemi Górowskiej

⁴¹ Stefański s. 99

CBM, GS, OSM, ZOZ, WPBKIM, STW, ZEC; przedstawiciele części zakładów nie przybyli na to zebranie i przy nazwie ich zakładów zaznaczono nieobecność, więc trudno orzec o ich udziale w strajku, są to następujące zakłady: biblioteka, ZR Kietłów, stacja ochrony roślin, PPZ Góra, NBP, WPGKiM, cukrownia, Spółdz. Mieszkaniowa, Centrala Nasienna, ZR Naratów, PPZ Niechlów, weterynaria.⁴²

Wg relacji nieżyjącego już Kazimierza Cużego, „Solidarność” w „ELTORZE” nie wzięła udziału w strajku z braku informacji. Spowodowane to było charakterem pracy i związanymi z nim częstymi wyjazdami w teren.

W protokole jest jeszcze zapis: *„Odczytanie komunikatu w jaki sposób postępować w wypadku strajku generalnego”*. Ustalono także kolejne dyżury: 30 marca - od godz. 8.00 do godz. 15.00 Roman Kanicki i Marian Irzykowicz, od godz. 15.30 do 18.00 Roman Leszko (?).

Mamy jeszcze jeden opis przebiegu czterogodzinnego strajku ostrzegawczego – w kronice znajdującej się w Urzędzie Miejskim. Został on napisany z punktu widzenia drugiej strony konfliktu.

„Niestety, jednak dziś odbył się (27 marca) strajk, 4 godzinny ostrzegawczy w kraju i w Górze. O 8.00 zawyły syreny i stanęła praca. Żaloszny był widok, głą ludzie w zakładach stali, palili papierosy a członkowie „komitetu strajkowego” w składzie Jachimowicz (OSM), Sioniak i Skarubowicz (Mera), Zaręba [Zaremba] (POM), Bujak i Wilk (M/yn), Hoffinan [Hoffmann] (ZOZ), Gronowski (cukrownia) nadzorowali przebieg strajku.

U nas w Górze strajkowali: 1 zmiana Mery-Elwro na 210 – 200 strajkowa/o, w Cukrowni na 203 obecnych strajkowa/o 200, w PKS na 110 nie pracowa/o 105, w WUSP na 98 – 80 strajkowa/o, w RDP na 250 – 200 nie podję/o pracy, w POM na 200 osób 180 sta/o, w PZU 15, w Sanepidzie 36 osób, w „Modzie” i „Jedności” po 60 – jednak nie wszyscy, ale jednak i tak dużo i dużo godzin nie przepracowano, po czterech godzinach strajk zakończono, ale pogotowie strajkowe trwa nadal. W innych zakładach praca przebiega/a normalnie, choć i tam pozak/adano opaski, wywieszono flagę i solidaryzowano się ze strajkującymi (np. w M/ynie, ZOZ, STW, CNasiemnej, PGKiM, GS).”⁴³

Na zasięg strajku w Górze można spojrzeć z bardziej ogólnego punktu widzenia. W całym woj. leszczyńskim brało w nim udział ok. 22 proc. zatrudnionych. Jeśli u nas ten udział był prawie stuprocentowy, to na terenie reszty województwa musiał być znacznie niższy.⁴⁴

Już wcześniej komunistyczni dziennikarze pisali, że *„Najostrzej konflikt spo/eczny ujawnił się w województwie leszczyńskim właśnie w Górze. Tam przerwa/a pracę największa liczba zakładów, tam robotniczy protest był najsilniejszy.”*⁴⁵ Skala strajku powszechnego to potwierdza.

Strajk ostrzegawczy w oświacie. Zachowały się nieco dokładniejsze informacje o przebiegu strajku w środowisku oświatowym.

Oto fragmenty z protokołu nadzwyczajnego zebrania Komisji Międzyszkolnej z 25 marca 1981 r.:

⁴² Zebranie przew. kom. zakładowych w Górze (28 marca 1981 r.)

⁴³ *Kronika ...* (nieliczbowana)

⁴⁴ Tajne dokumenty Biura Politycznego: PZPR a „Solidarność”: 1980-1981. W oprac. Zbigniewa Włodka, Londyn 1982 s. 322

⁴⁵ J. Piotrowski: *Spisać na straty czy realizować. Zanotowane na górowskim plenum*. „Pan. Leszcz.” 1981 nr 7 s. 3 (15 lutego 1981 r.)

„Do dzisiejszego posiedzenia zmusił fakt z wydarzeń z Bydgoszczy. Od dn. 20 III Krajowa Komisja Porozumiewawcza ogłosiła stan pogotowia. Oflagowane są szkoły w Witoszycach, Gliniec, ZSZ, LO. W innych szkołach napotkano trudności [...] Mamy zdecydować jak w trudnych dniach zachowają się nauczyciele. Odczytano uchwałę z posiedzenia komitetu strajkowego z dn. 24 III 81 r. Kol. Tutkalik poinformował, że dzwonił do Gdańska i otrzymał uchwałę, która została odczytana”.

Przerwijmy na razie cytowanie protokołu i zajrzyjmy do tej uchwały:

„1. Od dnia 20.03.81 r. trwa akcja protestacyjna członków Solidarności na terenie całego kraju aż do odwołania (oflagowanie budynków i noszenie biało-czerwonych opasek).

2. W przypadku ogłoszenia przez Prezydium KKP NSZZ »Solidarność« akcji strajkowej – strajk ostrzegawczy – 2 godz. lub jednodniowy nauczyciele przerywają zajęcia obowiązkowe i prowadzą w tych godzinach Wychowanie Obywatelskie temat: poczucie patriotyzmu w PRL. Wpis w dzienniku – temat: strajk protestacyjny.[...]

3. W przypadku ogłoszenia strajku generalnego przez KKP NSZZ »Solidarność« na wniosek członków rady pedagogicznej danej szkoły, zwołanie nadzwyczajnego posiedzenia rady pedagogicznej i podjęcie w głosowaniu tajnym czy zawieszają się zajęcia w szkołach czy też nie. Gdy zajęcia nie zostaną zawieszane większością głosów, to wówczas członkowie związku muszą się zastosować jak w punkcie 2.

4. Uchwała nie dotyczy następujących placówek oświatowo-wychow.: przedszkoli, ognisk przedszkolnych oraz pionu żywieniowego. [...]”

Wróćmy do Komisji Międzyszkolnej.

„Nauczyciele w dniu strajku ostrzegawczego mają prowadzić lekcje propedeutyczne i wpisać do dziennika: strajk ostrzegawczy. Powinna odbyć się w szkole specjalna rada pedagogiczna.

Jutro dn. 26 III 81 odbędzie się posiedzenie w Lesznie i pojedzie delegat [Benedykt Stryganek], który przekaże nasz głos z dzisiejszego posiedzenia. Na spotkaniu z członkami Solidarności w ZSZ 50% wypowiedziało się za strajkiem ostrzegawczym.”

W dyskusji mówiono:

„[...] kol. Stadnik – w Witoszycach w dniu strajku ostrzegawczego nauczyciele nie będą nosili opasek tylko plakietki oraz nie będą strajkowali [...] kol. Górzeński – co przewodniczący mają zrobić, gdy członkowie nie będą chcieli strajkować?”

Na zakończenie obrad przyjęto jednogłośnie (15 głosów za) projekt uchwały, w którym oświadczono, że „Do strajku przystępują wszyscy członkowie związku »Solidarność« z terenu miasta i gminy Góra oraz gminy Wąsosz. Zgodnie z uchwałą KKK »Solidarność« N i Pr. Ośw. w akcji strajkowej nie biorą udziału następujące placówki Oświatowo-Wychowawcze

- ogniska przedszkolne
- przedszkola.”

27 marca 1981 r. strajkowały 4 szkoły: ZSZ (4 godziny na warsztatach i w szkole), LO, szkoły podstawowe w Czerninie i Witoszycach.⁴⁶

Najbrutalniej kronikarz⁴⁷ zaatakował nauczycieli:

„Najgorszym jednak faktem tego dnia jest to, że ok. 40 nauczycieli przez 4 godziny nie realizowało programu nauczania tylko strajkowało, tłumacząc dzieciom, w tym z SPDZ, dlaczego to robią – to nie są nauczyciele. My rodzice nie po to wysyłamy dzieci do socjalistycznej szkoły, aby ludzie

⁴⁶ Protokół z posiedzenia Komisji Międzyszkolnej z 13 kwietnia 1981 r.

⁴⁷ Kronikarz zawodowo pracował jako nauczyciel w ZSZ w Górze. Większość osób, które wymienił, było jego kolegami lub koleżankami z pracy.

tacy jak Tutkalik, Siomiak, Flig Król, Pośpiech, Florczak, Słocka i wielu innych, którzy zwa się nauczycielami, strajkowali a dzieciom mówili, że walczą o uwolnienie członków KPN, więźniów politycznych. A przecież, gdy nie dojdzie do porozumienia na linii rząd – »Solidarność« to czeka nas bezterminowy strajk powszechny - jesteśmy o krok od narodowej tragedii - mamy nadzieję, że do tego nie dojdzie”

Przed strajkiem powszechnym. Między piątkowym strajkiem ostrzegawczym a zaplanowanym na wtorek strajkiem powszechnym trwały nerwowe dyżury w siedzibie komitetu strajkowego, czyli w „Merze”, gdzie za pośrednictwem telexu nadchodziły najświeższe informacje. H. Czuchajewski: „Człowiek sam siedział, a tu o 3 w nocy otrzymuje telex z Gdańska o możliwości interwencji, żeby na wszelki wypadek zrobić plan okupacji danego budynku. Nawet taki plan zrobiliśmy. Autobusy w bramie, żeby nie dopuścić SB do środka... Po takim telexie człowiek załamany. Dzwoni, żeby przyszli inni, aby nie być sam. A z drugiej strony telexy: »trzymajmy się« albo »przeżyliśmy najazd szwedzki, przeżyjemy i sowiecki«. Takie hasła budowały.”⁴⁸

30 marca popołudniem działacze „Solidarności” spotkali się w swojej siedzibie. Wspólnie czekali na dziennik telewizyjny. Andrzej Gwiazda w imieniu „Solidarności” odwołał strajk. Następnego dnia miała być normalna praca.

4. I WALNE ZGROMADZENIE DELEGATÓW

Rezygnacja Zenona Jachimowicza. Przed I Walnym Zgromadzeniem Delegatów doszło do przesilenia kadrowego. 4 maja 1981 r. dotychczasowy przewodniczący MKK Zenon Jachimowicz złożył rezygnację, lecz nie została ona przyjęta. Dopiero 13 maja ⁴⁹, a więc pięć dni przed Walnym Zgromadzeniem Delegatów, na wniosek zarządu zawieszono go w prawach członka prezydium MKK. 23 osoby głosowały za, 3 wstrzymały się od głosu, nie było głosów przeciw. Spowodowało to, że nie kandydował 18 maja 1981 r.

Nieco światła na motywy tego czynu rzucają słowa H. Czuchajewskiego, wypowiedziane 9 lat później – odszedł on, bo pojawiła się plotka, że działał w PZPR. Ludzie go oskarżający mylili się.⁵⁰

Z PZPR nie wystąpił, lecz go wydalono decyzją komisji kontroli partyjnej w grudniu 1981 r. jako przedstawiciela „ekstremalnego” skrzydła „Solidarności”.⁵¹ Wówczas był internowany.

Przygotowania do wyborów. 22 kwietnia 1981 r. o godz. 17.00 komisje zakładowe miały zgłosić delegatów na I WZD.⁵² 4 maja powołano komisję wyborczą w składzie: Tadeusz Siomiak – przewodniczący („Mera-Elwro”), Franciszek Jarzab (RDP), Eugeniusz Lewandowski (Sanepid), Danuta Kieszowska (szpital), Janina Kozakiewicz (Spółdz. Mieszk.), Roman Łeszkiewicz (SI „Jedność”), Jan Jadach (GS Góra).⁵³

⁴⁸ H. Czuchajewski: „... należało 3/4 ludzi” Gaz. Górow. 1990 nr 16 s. 2

⁴⁹ Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć datę 13 maja 1981 r. na podstawie zapisu: Wniosek Plenum o zawieszenie w prawach członka prezydium MKK z dniem 13.05.81 r. Zenona Jachimowicza do wyborów.

⁵⁰ „Gaz. Górow.” 1990 nr 16 s. 2

⁵¹ „Kronika Wielkopolski” 1982 nr 3-4 s. 268

⁵² [Zebranie przewodniczących komisji zakładowych (kóli) „Solidarności Ziemi Górowskiej” w dn. 15 kwietnia 1981 r.]

⁵³ Protokół NSZZ Solidarności z dn. 4.06.81 r.

Podczas spotkania plenarnego przewodniczących komisji zakładowych – protokół niedatowany, ale prawdopodobnie pochodzi z 13 maja – podjęto uchwałę o składzie liczebnym przyszłego zarządu i zatwierdzono kalendarz wyborczy. 11 głosów padło za zarządem liczącym 11 osób, a 10 głosów za zarządem liczącym 9 osób, 2 osoby wstrzymały się od głosu. W protokole znalazła się wzmianka, że kworum WZD stanowi 19 komisji zakładowych i 7 komisji kół.

Protokół ten kończy się informacją, że wybory odbędą się w poniedziałek o godz. 17.00 w kinie „Światowid”. Wyłania się kwestia, kiedy te wybory się odbyły, gdyż w zachowanych archiwaliach nie ma daty.

Ówczesny kronikarz podaje datę 29 marca 1981 r. Skądinąd posiada dokładne informacje o samym Walnym Zgromadzeniu Delegatów (np. wybrane władze), ale datę wymienia z gruntu niewiarygodną. 27 marca odbył się strajk ostrzegawczy, a 30 marca odwołano zapowiadany wcześniej strajk powszechny. Na pewno członkom „Solidarności” w Górze nie przyszło do głowy w tym czasie zajmować się wyborami. Data zgłoszenia delegatów – 22 kwietnia, powołanie komisji wyborczej – 4 maja, itd. wskazują na znacznie późniejszy termin.

W pełni wiarygodna informacja, że wybory odbędą się w poniedziałek w maju pozwala jednoznacznie ustalić ich datę. 8 maja spotkało się prezydium MKK. Był to piątek. 13 maja (data nie do końca pewna) – środa, spotkanie przewodniczących komisji zakładowych, w protokole informacja o terminie WZD – poniedziałek. Najbliższy poniedziałek przypada 18 maja.

Mало prawdopodobne, ale mogłaby wchodzić w grę data 11 maja wypadająca w poniedziałek. Jednak 15 maja w piątek spotkali się członkowie prezydium. W szczerkowym protokole zapisano, że Zbigniew Józefiak ma przygotować plakaty o wyborach. 11 maja więc definitywnie odpada.

I Walne Zgromadzenie Delegatów przeprowadzono 18 maja 1981 r.

I Walne Zgromadzenie Delegatów. Nie dysponujemy żadnymi materiałami archiwalnymi, jedynie relacją Henryka Czuchajewskiego pochodzącą z 1990 r. Oto fragment dotyczący tego zgromadzenia:

„Kto miał większe poparcie komisji zakładowej, ten miał większe szanse na wybór. Dr Hoffmann podał moją kandydaturę na stanowisko przewodniczącego MKK NSZZ »Solidarność« Ziemi Górowskiej. Moim kontrkandydatem był Bujak, ale rekomendacja Hoffmanna swoje zrobiła.”⁵⁴

„Dokonano oprócz wyboru przewodniczącego wyboru zastępców, komisji koordynacyjnej, delegatów na zjazd regionalny. Było nas 3 lub 4. Ja, Hoffmann, przewodniczący »S« w PGR’rze w Wasoszu. Wybuchła dyskusja, czy przewodniczący powinien być na etacie, czy nie. Uważałem, że nie, bo stanie się urzędnikiem biurowym. Żeby rozumieć sprawy robotnicze, powinien dalej pracować, bywać w terenie, a nie siedzieć za biurkiem. Z regionu dostaliśmy, on finansował, pracownicę biurową – Jolę Zamorską. Urzędowała w naszej siedzibie, prowadziła wszelkie sprawy ekonomiczne, kolportaż załatwiała część interesantów.

Na pierwszym zebraniu delegatów wypłynęła sprawa przynależności Góry do województwa wrocławskiego. Zapadła jednogłośnie uchwała. Chcieliśmy w ten sposób zmobilizować władze, żeby

⁵⁴ H. Czuchajewski: „... należało 3/4 ludzi” Notował i tekst oprac. Mirosław Żłobiński. „Gaz. Górow.” 1990 nr 15 s. 7

Góra przesz/a pod administrację wrocławską. Mówiono nam, że w najbliższych dwu latach jest planowana reorganizacja podziału administracyjnego. Zarzucano nam, że wiele naszych żądań jest kosztownych. Wobec takich oskarżeń nie chcieliśmy tej sprawy forsować i się z niej wycofaliśmy.”⁵⁵

W zachowanych archiwaliach nie ma żadnej wzmianki na temat uchwały dotyczącej przynależności regionalnej Góry. Mamy za to dokładny skład ówczesnych władz górowskiej „Solidarności”. Wybrano Henryka Czuchajewskiego (pracownik umysłowy zakładu rekultywacji gruntów PGR Kłoda Mała) na stanowisko przewodniczącego MKK NSZZ „Solidarność” Ziemi Górowskiej. Pozostali członkowie MKK: Tadeusz Tutkalik (ZSZ), Bogdan Bujak (młyn w Górze), Stanisław Hoffmann (ZOZ), Wiesław Skarłubowicz („Mera-Elwro”), Jerzy Wilk (młyn w Górze), Michał Zaremba (POM Góra), Halina Osiczańska (POM Góra), Łucja Kud (ZOZ), Zbigniew Józefiak (Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Górze), Józef Żywicki (GS Góra), Tadeusz Siomiak („Mera-Elwro”), Halina Michalska (ZR Kietlów), Zbigniew Słowik (WUSP Góra), Michał Kowalski (PZZ Niechlów).⁵⁶

Pierwsze zebranie zarządu. 19 maja odbyło się pierwsze posiedzenie zarządu. Przeliczono zawartość skarbonki, do której wrzucano datki. Zebrano 1 820 zł, które przekazano na konto zarządu. Dokonano wyboru członków prezydium zarządu: Henryk Czuchajewski – przewodniczący, Bogdan Bujak – pierwszy zastępca, Stanisław Hoffmann – drugi zastępca, Tadeusz Tutkalik – sekretarz, Wiesław Skarłubowicz, Jerzy Wilk, Michał Zaremba – skarbnik. Ekspertem d/s propagandy powołano Zbigniewa Józefiaka.

Rozpatrzono wnioski złożone do komisji uchwał i wniosków. Były to handel, przedszkole i żłobek. Pośrednio więc dowiadujemy się, jakie kwestie poruszali delegaci podczas I walnego zgromadzenia.

Postanowiono: *„Spotkania Zarządu Okręgu winny odbywać się regularnie co dwa tygodnie we wtorki godz. 17.00 (od 2.06.81). Posiedzenia Prezydium odbywać się będą w piątek godz. 12 (od dnia 22.05.81 r.). [...] Plenarne posiedzenie co miesiąc w pierwszy wtorek o godz. 17.00. Reprezentacja zakładowa na plenarnych posiedzeniach:*

1. ko/o reprezentuje 1 osoba
2. komisję zakładową reprezentuje 2 osoby.”⁵⁷

5. REGIONALIZACJA

W pierwszej połowie marca 1981 r. komisje zakładowe i koła „Solidarności” miały się opowiedzieć za przynależnością do regionu dolnośląskiego lub poznańskiego. Prawdopodobnie większość lub wszystkie struktury związkowe opowiedziały się za przynależnością do regionu Dolnego Śląska. Do czasu wprowadzenia stanu wojennego sytuacja ta nie uległa zmianie.

W zachowanym protokole z posiedzenia MKK z 13 marca 1981 r. pojawiła się jeszcze inna możliwość: *„Propozycja o przynależności do MKZ Leszno. Z tym że Leszno zostanie filią wrocławską, a wtedy Góra będzie pod Leszmem.”*

⁵⁵ H. Czuchajewski: „... należało 3/4 ludzi” Notował i tekst oprac. Mirosław Żłobiński. „Gaz. Górow.” 1990 nr 16 s. 2

⁵⁶ Protokół z posiedzenia Zarządu Okręgu Ziemi Górowskiej w dniu 19.05.1981 r.; *Kronika ...* (nieliczbowana)

⁵⁷ Protokół z posiedzenia Zarządu Okręgu Ziemi Górowskiej w dniu 19.05.1981 r. (zachowano oryginalną stylizację).

Jak się wydaje, chęć należenia do Dolnego Śląska wynikała z dwu zasadniczych powodów, lecz po tylu latach trudno wyrokować, czy któryś był ważniejszy. „*Jednocześnie nadmieniamy, że woj. leszczyńskie jest zbyt małym ośrodkiem i jest zbyt mało przężne na polu oświaty i wychowania*” – tak górowscy nauczyciele (w piśmie z 7 lutego 1981 r.) uzasadniali swą potrzebę udziału w Wojewódzkiej Komisji Koordynacyjnej Nauczycieli i Pracowników Oświaty Dolnego Śląska we Wrocławiu. Górowscy związkowcy po prostu odczuwali konieczność skorzystania z pomocy ośrodka, skupiającego liczne komisje, mającego zaplecze intelektualne, na tyle silnego, by móc tej pomocy udzielić. Do tego tak dobrze się składało, że te cechy posiadał Wrocław, z którym istniały wielorakie związki.

Komisje związkowe przynależąc do regionu Dolny Śląsk dawały wyraz swej dezaprobaty wobec włączenia Góry do woj. leszczyńskiego. W 1975 r. dokonując nowego podziału administracyjnego Polski samych zainteresowanych nie zapytano o zdanie, teraz mieli okazję na to pytanie odpowiedzieć – i odpowiadali, rejestrując swoje organizacje związkowe we Wrocławiu.⁵⁸

Sprawa przynależności regionalnej m.in. Góry Śląskiej, wypłynęła podczas I Walnego Zebrania Delegatów Regionu Dolny Śląsk, które odbywało się 29-30 czerwca 1981 r. Jednym z problemów, z którymi musieli się uporać delegaci, stanowił status „ziem” zgłaszających chęć wstąpienia do regionu Dolny Śląsk, mimo że pozostałe zakłady z terenu ich województw nie miały zamiaru tego uczynić. Dotyczyło to członków „Solidarności” z następujących miast - Bolesławca, Zgorzelca, Kamiennej Góry, Nowej Soli, Krotoszyna, Sycowa, Brzegu, Rawicza i Góry Śląskiej. Postanowiono te »ziemie« włączyć w skład regionu Dolny Śląsk na równych prawach z pozostałymi.⁵⁹

6. BATALIA O ŻŁOBEK I PRZEDSZKOLE

Naciski „Solidarności”. Pierwsza „Solidarność” w „Merze-Elwro” rzuciła myśl wykorzystania budynku zajmowanego przez Miejsko-Gminny Komitet PZPR przy ul. Dzierżyńskiego na przedszkole lub żłobek. Z kolei tę myśl podjęły inne organizacje zakładowe i MKK.⁶⁰ Po raz pierwszy sprawa żłobka i przedszkola pojawia się w zachowanej dokumentacji 28 stycznia 1981 r. Wówczas wzmiankuje, że „*W trakcie spotkania z wojewodą poruszono sprawę otwarcia przedszkola w budynku przy ul. Kościuszki. Sprawa zostanie wyjaśniona podczas następnego spotkania.*”⁶¹ Należy przypomnieć, że w tamtym okresie Góra przeżywała ostry brak miejsc przedszkolnych.⁶²

⁵⁸ Podobnie widzi wymieniony jako drugi powód przynależności do regionu dolnośląskiego Jan Waszkiewicz, omawiając monografię dolnośląskiej »Solidarności«: „*W 1975 r. niektóre fragmenty [obszaru Dolnego Śląska] włączono dodatkowo do województw leszczyńskiego i kaliskiego. Jest to sprawa na pozór drobna, ale zobaczymy jaką na rangę, jeśli przypomnimy sobie kłopoty, jakie miały Związek z regionalizacją (problem ten Stefański opisuje dość dokładnie). W ciągu niektórych »Ziem« w stronę Wrocławia widzieć bowiem można bunt przeciw arbitralnym podziałom terytorialnym opracowanym przez władze państwowe, oraz odżywianie naturalnych powiązań, zakodowanych nie tyle w ludzkiej świadomości, ile w strukturze zasiedlenia, sieci komunikacyjnej, a nawet ukształtowaniu terenu.*” J. Waszkiewicz: Korzenie »Solidarności«: część pierwsza uwag na marginesie książki Stanisława Stefańskiego. Obecność 1987 nr 20 s. 60

⁵⁹ St. Stefański [Suleja Włodzimierz]: »Solidarność« na Dolnym Śląsku. Wrocław 1986 s. 128

⁶⁰ Oświadczenie „Solidarności” w „Merze-Elwro” z 28 października 1981 r.

⁶¹ Protokół z posiedzenia Komisji Koordynacyjnej NSZZ »Solidarność« Ziemi Górowskiej dn. 28.01.81

⁶² W artykułach prasowych wymieniano różne liczby: 131 - (J.W.): *W Górze jest żłobek, lecz poprawę już widać.* „Gaz. Pozn.” z 13 lipca 1981 r., 120 – *Nowe przedszkole w Górze* „Pan. Leszcz.” 1981 nr 41 s. 3

21 lutego 1981 r. podczas spotkania działaczy górowskiej „Solidarności” z wicewojewodą leszczyńskim Edmundem Jankowskim i miejscową władzą poruszono sprawę przeznaczenia restauracji „Parkowa” i budynku KM-G PZPR na przedszkole.⁶³

27 lutego 1981 r. podczas XX sesji Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze przyjęto „Stanowisko Prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy Góra do niektórych zgłoszonych wniosków i uwag w czasie spotkań z wyborcami, akceptowane przez radnych na Sesji dnia 27.02.1981 r.”. M.in.:

„Zorganizować na okres przejściowy lub na stałe żłobka w budynku KM/G PZPR na ul. Dzierżyńskiego

– prezydium rady nie akceptuje tego stanowiska ze względu na brak lokali i pomieszczeń celem przeniesienia wszystkich instytucji tam pracujących, brak środków oraz duży koszt adaptacji budynku jak i ze względu na przewidywane rozpoczęcie budowy nowego żłobka na osiedlu Chrobrzeg jeszcze w roku bieżącym.”⁶⁴

Do materiałów z sesji dołączono załącznik „Uwagi, postulaty i wnioski zgłoszone przez wyborców na spotkaniach konsultacyjnych z radnymi”. M.in. MKZ „Solidarność Ziemi Górowskiej” zgłosiła:

*„- adaptować budynek Komitetu M/G PZPR w Górze na żłobek,
- przystąpić do remontu kapitalnego przedszkola na ul. Marchlewskiego [...]”.*

O pozostałych postulatach będziemy mówić w innym miejscu.

W tym samym dokumencie zapisano, że przedstawiciele branżowych związków zawodowych postulują m.in. *„rozpocząć remont przedszkola przy ul. A. Polskiej oraz rozpocząć budowę żłobka miejskiego”.*

Po dłuższej przerwie, przynajmniej częściowo mającej związek z wypadkami bydgoskimi, wielokrotnie sprawa żłobka i przedszkola przewijała się na posiedzeniach MKK lub prezydium, podczas zebrań przewodniczących czy spotkań z naczelnikiem.

15 kwietnia 1981 r. na zebraniu przewodniczących komisji zakładowych i kół m.in. odczytano protokół ze spotkania z naczelnikiem.⁶⁵ W punkcie czwartym zapisano, że *„W terminie do dn. 17.04.81 Prezydium Rada Narodowa Miasta i Gminy przedłoży na piśmie MKK swoją opinię dot. przekazania budynku przy ul. Dzierżyńskiego 4 na rzecz s/ur/ży zdrowia.”⁶⁶*

Chodzi tu o przejęcie pomieszczeń zajmowanych przez KM-G PZPR na utworzenie żłobka. Takie rozwiązanie dotyczące żłobka „Solidarność” podtrzymywała aż do sesji Rady Narodowej w czerwcu 1981 r., kiedy ostatecznie rozstrzygnięto problem żłobka i przedszkola.

Na kolejnym spotkaniu z naczelnikiem **17 kwietnia** postanowiono, że *„MKK wystąpi do Urzędu Woj. z wnioskiem o dokonanie ekspertyzy na budynek przy ul. Dzierżyńskiego. Do tego momentu problem żłobka zostaje zawieszony.”⁶⁷*

4 maja w protokole posiedzenia MKK przedstawiono zamierzenia w sprawie żłobka i przedszkola: *„Wystąpić z wnioskiem do Gminnej Rady Narodowej o spotkanie*

⁶³ *Kronika ...* (nieliczbowana)

⁶⁴ Protokół z sesji z dn. 27 lutego 1981 r.

⁶⁵ Protokół z zebrania przewodniczących komisji zakładowych (kół) Ziemi Górowskiej z dn. 15 kwietnia 1981 r.

⁶⁶ Protokół z spotkania MKK »Solidarność« w Górze a Naczelnikiem Miasta i Gminy Góra w dniu 3 IV 1981 r. Błąd gramatyczny w tym cytacie wynika z tego, że najpierw napisano „Rada Narodowa Miasta i Gminy przedłoży na piśmie...”, ale potem dopisano „Prezydium” i stąd błąd, bo reszty zdania nie poprawiono.

⁶⁷ Protokół ze spotkania MKK »Solidarność« w Górze a Naczelnikiem M.G. Góra w dniu 17.04.81 r.

*przewodniczących Komisji Zakładowych i MKK z »Solidarność« z radnymi w sprawie lokalu na żłobek i przedszkole oraz zlecić ekspertyzę. Termin do 10.05.81 r.*⁶⁸

8 maja na posiedzeniu prezydium MKK również zajmowano się żłobkiem i przedszkolem, ale zapis to dokumentujący jest nieco obszerniejszy.⁶⁹ Zaplanowano urządzić spotkanie z dyrektorami zakładów pracy, na którym by namawiano ich do dofinansowania żłobka i przedszkola.

12 maja podczas spotkania z naczelnikiem i przewodniczącym rady narodowej poruszono sprawę miejsc przedszkolnych: *„Uzgodniono, że Ob. Naczelnik przedstawi na spotk. w dniu 26.06.81 z radnymi i przedst. Solidarności i Zw. Branżowych ostateczny termin przystąpienia wykonawcy do remontu budynku przy ul. A. Polskiej 17. Termin zakońc. remontu przewiduje się do 30 VIII 81. Oddanie budynku do eksploatacji rozwiązałoby sprawę przyjęcia dodatkowo ok. 30 dzieci do przedszkola od 1 IX 81 r.”*⁷⁰

13 maja⁷¹ na spotkaniu plenarnym przewodniczących komisji zakładowych, w którym uczestniczył dyrektor PUT'u Gajewski, doszło do następujących ustaleń: *„Przedsiębiorstwo przystąpi do wykonawstwa budynku po otrzm. pełnej dokumentacji.*

- 1. uzgodnić z właścicielem GS o przekazaniu Parkowej na przedszkole*
- 2. uzgodnić z Woj. St. San. Epidm. o przydatności budynku*
- 3. ewent. PUT pomógłby w delegowaniu inż. Piotrowskiego do komisji ekspertów adaptacji budynku przy ul. Dzierżyńskiego 4.”*⁷²

Wygląda na to, że dopiero po kilku miesiącach wyklarowała się sprawa lokalizacji ewentualnego przedszkola. Jeszcze 12 maja rozważano możliwość umieszczenia go przy ul. Armii Polskiej 17 w pomieszczeniach po byłej szkole rolniczej, ale już następnego dnia – 13 maja – wyłoniła się koncepcja przekształcenia restauracji „Parkowa” w przedszkole.

Na kolejnym zebraniu prezydium, 15 maja, nadal się zajmowano żłobkiem i przedszkolem. Zapisano, że należy wystąpić z pismem do zarządu GS w Górze o wyrażenie zgody na adaptację restauracji „Parkowa” na przedszkole.⁷³

Podczas pierwszego posiedzenia zarządu MKK „Solidarność” po wyborach w dniu 19 maja w punkcie „Rozpatrzenie wniosków złożonych do komisji uchwał i wniosków w czasie wyborów” zajęto się przedszkolem i żłobkiem. Postanowiono *„Sprawę żłobka i przedszkola przekazać komisji w składzie Tutkalik, Hoffman, Piotrowski (PUT), Bujak, Czuchajewski [Czuchajewski]. Komisja powinna dokonać weryfikacji rzetelności podanych we wnioskach o miejsce w żłobku, przedszkolu, zarobków rodziców.”* Dalej nakreślono zadania dla tej komisji:

„Działania komisji d/s żłobka

- 1. przyspieszyć uzyskanie opinii z Wydz. Zdrowia w spr. żłobka. Wysłać pismo i jechać do Leszna (dzwonić).*

⁶⁸ Protokół MKK – Solidarności z dn. 4.05.81 r.

⁶⁹ Posiedzenie Prezydium MKK Ziemi Górowska z dnia 8.05.81 r.

⁷⁰ Protokół ze Spotkania MKK »Solidarność« ze spotkania u Naczelnika MiG Góra oraz Przewodn. M-G Rady Narodowej w dniu 12.05.81 r.

⁷¹ Protokół nie ma daty, ale z jego treści wynika, że prawdopodobnie dotyczy zebrania w dniu 13 maja 1981 r.

⁷² Spotkanie Plenarne Przewodniczących KZ (prawdopodobnie 13 maja 1981 r.)

⁷³ Posiedz. Prezydium MKK – »Solidarność« z dn. 15.05.81 r.

2. Uzgodnić z Naczelnikiem zezwolenie na wejście grupy ekspertów budowlanych do budynku przy ul. Dzierżyńskiego w celu dokonania ekspertyzy.

3. Wysłać pismo do Kom. Koord. Bud. o wydeleg. przedst. do komisji w spr. ekspertyzy bud. Dzierżyńskiego 4.

W sprawie przedszkola:

1. monitorować załatwienie ustaleń protokołu

2. spotkanie z presem GS – 21.05.81 godz. 12.00. Osoby Tutkalik, Czuchajewski [Czuchajewski], Bujak, Hoffmann [...]”.

27 maja odbyło się spotkanie przedstawicieli „Solidarności” z radnymi. Postanowiono, że 24 czerwca podczas sesji Rady Narodowej zostanie podjęta ostateczna decyzja.⁷⁴

4 czerwca ekspert z Wrocławia (zaproszony przez górowską „Solidarność”) zbadał, czy budynek Komitetu Miejsko-Gminnego PZPR nadaje się na żłobek lub przedszkole. Uczynił to w obecności przewodniczącego Rady Narodowej, naczelnika i I sekretarza KM-G PZPR. Wynik wypadł pozytywnie – budynek nadawał się do adaptacji na żłobek. Z ekspertyzy sporządzono protokół. ZOZ znalazł wykonawcę dokumentacji i uzgodnił z wojewódzkim Wydziałem Zdrowia, że na ten cel zostaną przekazane środki finansowe w wysokości 1,5 miliona zł. „Solidarność” chyba uwierzyła, że „komitet” zostanie zaadaptowany na żłobek, albowiem 12 czerwca zorganizowano spotkanie z przedstawicielami przedsiębiorstw budowlanych.⁷⁵

Kontratak PZPR. Jednak górowska PZPR nie miała zamiaru oddawać swojej siedziby dla dzieci. Oddajmy głos kronikarzowi, by się dowiedzieć co wymyśliła, żeby nie zrealizować postulatów „Solidarności”: *„MKK »S – Ziemia Górowska« znów się pokazała, na drugi dzień po Konferencji Wojewódzkiej, czyli 14 Czerwca 1981, miasto straszy oblepione ulotkami, w których żąda się przejęcia »Parkowej« na przedszkole a budynku komitetu na żłobek, była to odpowiedź na projekt KM/G PZPR w Górze, który proponuje aby w budynku po byłej szkole rolniczej przy ulicy Armii Polskiej zrobić dwa oddziały przedszkolne po 30 dzieci każdy a w sali konferencyjnej KM/G PZPR w Górze przy ulicy Dzierżyńskiego dwa oddziały po 25 dzieci każdy. Zaskoczona »Solidarność« musiała coś wymyślić a że bez sensu to już inna sprawa.”*⁷⁶

Faktycznie kolejność wypadków była odwrotna. Najpierw „Solidarność” postulowała utworzenie przedszkola w restauracji „Parkowa”, a żłobka – w siedzibie KM-G PZPR, a dopiero potem PZPR, prawdopodobnie czując się zagrożona, zaproponowała swoje rozwiązanie.

Projekt PZPR’owski został poddany iście demokratycznej procedurze. I sekretarz KM-G PZPR Franciszek Bobrowski przedyskutował go z naczelnikiem Mieczysławem Śliwiakiem, potem przedstawił do aprobaty egzekutywie, a następnie Komitetowi M-G PZPR. 24 czerwca 1981 r. zaprezentował członkom Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze do akceptacji.⁷⁷

XXII sesja Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze w dniu 24 czerwca 1981 r. była poświęcona ocenie funkcjonowania handlu i usług oraz przedstawieniu informacji

⁷⁴ Protokół z sesji Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze w dniu 24 czerwca 1981 r. (wystąpienie Tadeusza Tutkalika)

⁷⁵ Protokół z sesji Rady narodowej Miasta i Gminy w Górze w dniu 24 czerwca 1981 r. (wystąpienie Henryka Czuchajewskiego)

⁷⁶ Wcześniej przytoczona dokumentacja świadczy, że kronikarz fałszywie interpretuje wypadki.

⁷⁷ *Kronika ...* (nieliczbowana)

w sprawie podniesienia wyglądu estetycznego oraz utrzymania porządku i czystości w mieście i gminie. W posiedzeniu wzięli udział przedstawiciele MKK „Solidarność” Ziemi Górowskiej wraz przewodniczącym Henrykiem Czuchajewskim oraz Wojciech Czerski, przewodniczący Górowskiej Komisji Współdziałania Branżowych Związków Zawodowych. W punkcie „Wolne wnioski i zapytania” doszło do batalii o przedszkole i żłobek.

I sekretarz KM-G PZPR w Górze Franciszek Bobrowski przedstawił propozycję egzekutywy. Do przedszkoli w Górze nie przyjęto 129 dzieci. Koncepcja - bez wskazania czyja - przekazania restauracji „Parkowa” na przedszkole, a budynku przy ul. Dzierżyńskiego 4 - na żłobek upadła, ponieważ GS nie przekazała restauracji. Mówca uznał, że najważniejsze jest przedszkole. Do 15 sierpnia należy dokonać remontu budynku przy ul. Armii Polskiej 15, gdzie znalazłyby się dwa oddziały przedszkolne. Jeden by przeniesiono z SP nr 2, drugi - z Przedszkola nr 1. W opróżnionych lokalach zorganizowano by dwie grupy przedszkolne. Do czasu wykonania remontu kapitalnego przedszkola przy ul. Marchlewskiego dwie grupy przedszkolne po ok. 25 dzieci znalazłyby dla siebie lokum w budynku przy ul. Dzierżyńskiego 4 - lewa strona parteru wraz z salą konferencyjną. Byłoby to możliwe po przeprowadzeniu niewielkich przeróbek, problemem byłoby dowożenie posiłków i mycie naczyń.⁷⁸

Henryk Czuchajewski, przewodniczący MKK „Solidarności”, bronił stanowiska tego związku zawodowego. Mówił o tym, że zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami 4 czerwca dokonano ekspertyzy budynku „komitetu”, która stwierdziła, że nadaje się na żłobek. Jednocześnie zarzucił naczelnikowi i przewodniczącemu rady, że nic nie zrobili. Ripostował mu przewodniczący Rady Narodowej Jerzy Ryndak, kwestionując działania wykonane 4 czerwca. Wg niego to tylko „ostateczne oględziny” a nie ekspertyza. Jednocześnie zaatakował „Solidarność”: *„Związki zawodowe winny się zająć dyscypliną pracy, problemami socjalnymi w zakładzie pracy, a nie wyręczać w pewnych działaniach administrację jak to miało miejsce ostatnio np. prowadzenie uzgodnień z budowlanymi”*. Tłumaczył się też naczelnik Mieczysław Śliwiak: nie można było nic zrobić, bo budynek siedziby PZPR jest własnością Komitetu Wojewódzkiego.

Na marginesie właściwej dyskusji dotyczącej żłobka i przedszkola dyskutanci sprowokowani przez J. Ryndaka wypowiedzieli się na temat roli związków zawodowych. Wojciech Czerski, przewodniczący Górowskiej Komisji Współdziałania Branżowych Związków Zawodowych: *„nie można zgodzić się ze stwierdzeniem przewodniczącego rady narodowej, że związki zawodowe nie powinny zajmować się tą sprawą, przeciwnie jak najbardziej bo kobiety, których dzieci nie zostały przyjęte do przedszkola lub żłobka w pierwszej kolejności idą właśnie do rady związkowej.”* Radna Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lesznie Teresa Janina Czerska: *„Wypowiedział/a się również na temat poruszonej formy działalności MKK »Solidarność« stwierdzając, że nie można gasić zapału tego żywego ruchu związkowego, który swą działalność skierował na poprawę sytuacji wychowawczo-opiekunicznej w przedszkolach i żłobkach. Rozumie doskonale działaczy związkowych, którzy niepokoją się i niecierpliwia bo rzeczywiście poprawa sytuacji w tym zakresie postępuje zbyt powoli, ale to dobrze, że zaczęli coś działać, o coś się starać w ulży mieszkańcom naszego terenu.”* Tadeusz Tutkalik, członek MKK „Solidarność”:

⁷⁸ Na podstawie tekstu wystąpienia dołączonego do protokołu z sesji Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze z dn. 24 czerwca 1981 r.

„dlaczego związki nie mają robić tego co robią, skoro to robią własną inwencją, starają się jako ruch oddolny panującą obecną sytuację złagodzić w opiece przedszkolnej i żłobku.”

Jednak H. Czuchajewski nie dał się przekonać. Mówił, że RSW „Prasa-Książka-Ruch” może się przenieść z gmachu KM-G PZPR na ul. Żeromskiego (biura) i ul. Armii Polskiej po wylegarni drobiu (magazyny). Jadwiga Borowik, kierowniczka oddziału „Ruchu” w Górze, wyjaśniła, że w budynku przy ul. Żeromskiego nie zmieszczą się wszyscy pracownicy tylko w 3 pomieszczeniach. Magazyny nie mogą się mieścić w wylegarni, gdyż brak środków finansowych na adaptację. Oddział górowski nie dostanie tych pieniędzy z Leszna, gdyż tam dwa miesiące temu zapadła decyzja o likwidacji oddziału w Górze, ale jest wstrzymana.

Stanisław Hoffmann, członek prezydium MKK „Solidarność”: *„stwierdzona, że pilniejszą sprawą jest przedszkole od żłobka, ale jak można tak twierdzić skoro na 1 osobę w żłobku przypada powierzchnia 0,8 m. Dlaczego więc dotychczas nic nie zrobiono by poprawić warunki w żłobku, w którym przebywa 80 dzieci, a które ze względu m.in. na niewłaściwe warunki często chorują.”*

Mocno atakowany naczelnik M. Śliwiak bronił się jak mógł. *„Od odpowiedzialności nigdy się nie uchylał i nie uchyla. Uczestniczył w Walnym Zgromadzeniu Gminnej Spółdzielni »Samopomoc Chłopska«, na którym była stawiana sprawa przekazania restauracji Parkowej na przedszkole, niestety nie było mocnych przeskoków ten temat, a członkowie nie wyrazili zgody na przekazanie tego obiektu ani w formie sprzedaży ani w formie dzierżawy. W kolejnej sprawie dot. adaptacji budynku Komitetu M/G nic nie zrobiono, ponieważ czekano na stosowną decyzję w sprawie zrzeczenia się z tego obiektu przez KW PZPR w Lesznie”.* Na co H. Czuchajewski odpowiedział, że członkowie inaczej głosowaliby, gdyby wiedzieli o co chodzi. Jeden z radnych podnosił, że restauracja jest deficytowa, co powinno ułatwić podjęcie decyzji.

Zabrał głos Michał Zaremba, członek prezydium MKK „Solidarność”: *„dlaczego przedtem wykonanie prac remontowych na obiekcie przeznaczonym na adaptację na przedszkole przy ul. A. Polskiej było niemożliwe, przedkładano różne powody i przyczyny, a teraz w tak krótkim już terminie do 15 sierpnia jest możliwe?”*

Sesja zakończyła się głosowaniem. Najpierw I sekretarz KM-G PZPR w Górze Franciszek Bobrowski powiedział, że *„zawarte w wystąpieniu propozycje są jedynie propozycjami, a decyzja należy do rady narodowej, czy je zaakceptują czy wskazać propozycje rozwiązania tego problemu”.* Radni usłyszeli, że zespół radnych PZPR popiera przedłożone rozwiązanie. Wówczas przewodniczący Rady Narodowej Miasta i Gminy Jerzy Ryndak stwierdził, że *„żaden z obywateli radnych nie wniósł sprzeciwu co do sposobu rozwiązania tej kwestii. Wobec powyższego zwrócił się do radnych z pytaniami, czy jest ktoś przeciwny. Sprzeciwu nie zgłoszono”.* W ten sposób radni poparli rozwiązanie problemu przedłożone przez KM-G PZPR i odrzucono propozycję „Solidarności”.⁷⁹

„Sukces” PZPR. W wyniku nacisków społeczeństwa górowskiego, czego wyrazicielem była „Solidarność”, powstały dodatkowe miejsca przedszkolne. Żeby tylko nie przyjąć propozycji „Solidarności”, wymyślono inne rozwiązanie – zamiast oddać cały budynek zajmowany przez KM-G PZPR przekazano na krótko jego część – i tym się chwalo. Wg Henryka Czuchajewskiego: *„Razsyłali listy do tych, których dzieci dostały*

⁷⁹ Protokół sesji Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze z dn. 24 czerwca 1981 r.

miejsca, że pańskie dziecko zostało przyjęte dzięki inicjatywie naszego sekretarza i naszej organizacji partyjnej."⁸⁰

PZPR'owską inicjatywę szeroko opisywała prasa: „Przykład idzie z góry” („Głos Wielkopolski” z 8 października 1981 r.), „W Górze jest źle, lecz poprawę już widać” („Gazeta Poznańska” z 13 lipca 1981 r.) i „Nowe przedszkola w Górze” („Panorama Leszczyńska” 1981 nr 41 s. 3).

To, że władze administracyjno-polityczne Góry sobie przypisały inicjatywę zapewnienia dodatkowych miejsc przedszkolnych z oburzeniem odebrali członkowie „Solidarności”, np. w „Merze-Elwro”. „Solidarność” w tym zakładzie poczuła się urażona, że jej pomysł później podchwycony przez inne organizacje zakładowe przypisała sobie PZPR.⁸¹

7. INNY 1 MAJA

Pojawienie się związku zawodowego „Solidarność” zakłóciło tradycyjne rytuały państwa socjalistycznego, jednym z nich był pochód pierwszomajowy.

7 kwietnia na plenarnym posiedzeniu Komitetu Miejsko-Gminnego PZPR w Górze, na którym przyjęto program obchodów 1 maja – *„bez pochodu, tylko wiec, bez trybuny honorowej i programu artystycznego”*.⁸²

14 kwietnia na XXI sesji Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze na wniosek Stanisława Czabaka, przewodniczącego Miejsko-Gminnego Komitetu Frontu Jedności Narodu powołano Społeczny Komitet Obchodów 1 Maja. W jego skład weszli – nie licząc przedstawicieli władzy takich jak I sekretarz KM-G PZPR i zarazem przewodniczący rady narodowej Jerzy Ryndak czy Mieczysław Śliwiak i innych – członkowie „Solidarności” Zenon Jachimowicz, Tadeusz Tutkalik, Stanisław Hoffmann, Wiesław Skarłubowicz, Henryk Czuchajewski.⁸³ Prawdopodobnie sami zainteresowani o tym nie wiedzieli.⁸⁴

Mimo że miejscowa komórka PZPR ustaliła program obchodów, jednak przewodniczący komisji zakładowych „Solidarności” 15 kwietnia debatowali jak należy uczcić to „święto”, ale nikt – w zachowanych materiałach – nie zakwestionował zasadności jego obchodów. *„Zebrani uznali, że nie należy organizować pochodu. P. Jania – uważa, że 1 Maja ma być dniem zabawy, wypoczynku i rozrywki. Na wieczornicy nie powinno być przedstawicieli władz, obecność dobrowolna, publicznie ogłosić godzinę wieczornicy. W dn. 1-go Maja nie ma [być] pochodu. Program obchodów wywiesić w mieście – p. Józefiak.*⁸⁵

A jak wyglądało to „święto”?

„1 Maja z zakładow pracy ci, którzy chcieli uczcić Święto Pracy pomaszzerowali na stadion OSiR w Górze. Przemawiał na wiecu I sek. KM/G PZPR w Górze Jerzy Ryndak, który wezwał wszystkich do spokoju, rozsądku i pracy dla Polski Ludowej. Na wiecu było około 1,5 tys. mieszkańców i pracowników Góry. W tym działacze PZPR, ZBOWiD, pracownicy administracji

⁸⁰ H. Czuchajewski: *„... należało 3/4 ludzi.”* Notował i oprac. Mirosław Żłobiński. [1]. „Gaz. Górow.” 1990 nr 15 s. 7

⁸¹ Oświadczenie „Solidarności” „Mery-Elwro” w sprawie naczelnika i dyrektorów „Społem” (z 28 października 1981 r.)

⁸² *Kronika ...* (nieliczbowana)

⁸³ Protokół z sesji Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze w dn. 14 kwietnia 1981 r. (s. 8-9)

⁸⁴ Późnym latem 1998 r. Stanisław Hoffmann oświadczył Autorowi, że nie był członkiem takiego ciała.

⁸⁵ Protokół zebrania przewodniczących KZ (kół) Ziemi Górowskiej 15 kwietnia 1981

z Naczelnikami M. Śliwiakiem i Janem Osuchem. Po zakończeniu wiecu w Lesznie został wpisany do Wojewódzkiej Honorowej Księgi Przewodników Pracy Socjalistycznej Województwa Leszczyńskiego *Towarzysz Jan Śmigiełski - emerytowany naczelnik Miasta i Gminy*.⁸⁶

8. PEŁZAJĄCA KONFRONTACJA

Rozmowy o zaopatrzeniu. Braki w zaopatrzeniu wyraźnie ujawniły się podczas konfliktu społecznego.

W Górze **8 grudnia 1980 r.** na posiedzeniu egzekutywy KM-G PZPR zajęto się kwestią zaopatrzenia ludności przed świętami Bożego Narodzenia. Stwierdzono, że „*trwa masowy wykup towarów ze sklepów, trudno dostać będzie artykuły mięsne przed świętami*” mimo wysiłków GS i WSS. Wymyślono sposób rozwiązania czy załagodzenia tego problemu – „*tak zwane artykuły spożywcze będą sprzedawane w tygodniu poprzedzającym święta.*” Oskarżono działaczy „Solidarności”, że „*po rejestracji »Solidarności« jej działacze stają się bardzo arogancy, niegrzeczni i butni panowie Hoffman [wł. Hoffmann], Tutkalik, Bujak, Skorubowicz [wł. Skarłubowicz] i wielu innych uważając się za bogów i carów, ich główne działanie (oprócz demagogii) to walka o własne interesy, szczególnie zaopatrzeniowe.*”⁸⁷

Również „Solidarność” dostrzegala ten problem, czego śladem jest zapis w kronice. **21 lutego 1981 r.** doszło do spotkania w sali Urzędu Miasta i Gminy działaczy górowskiej „Solidarności” z wicewojewodą leszczyńskim Edmundem Jankowskim, przewodniczącym Rady Narodowej Miasta i Gminy Góra i zarazem I sekretarzem KM-G PZPR Jerzym Ryndakiem, sekretarzem KM-G PZPR w Górze Grzegorzem Trojankiem (z jego też relacji znamy przebieg spotkania) i naczelnikiem Mieczysławem Śliwiakiem. Wg słów Trojanka działacze „Solidarności” „*stawiają żądania i chcą ich szybkiej realizacji np. w związku z likwidacją przez »Solidarność« trzech zmian w zakładach tytoniowych spadła produkcja papierosów, ale to nie, papierosy w Górze muszą być i już, bo jak nie to strajk, bo władze i to chyba górowskie są winne, że »sportów« w kioskach brakuje*” Tematami poruszonymi na tym spotkaniu zapewne nie była wyłącznie kwestia „sportów”, a raczej zaopatrzenia ludności („*w sklepach ma być wszystko i już*”), oraz inne sprawy takie jak zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach czy żłobku, krytyka rady narodowej, naczelnika i PZPR. To spotkanie z „Solidarnością” tak podsumował sekretarz KM-G PZPR w Górze: „*Taka rozmowa to po prostu szkoda czasu, bo i tak działacze »S« wiedzą wszystko lepiej a realizować (jak, za co, kim?) ma sobie władza i kierownicy zakładów. Ten 21 luty 1981 r. był dniem po prosty straconym.*”⁸⁸

3 kwietnia 1981 r. doszło do spotkania działaczy „Solidarności” z naczelnikiem. Na 10 punktów zapisanych w protokole dwa dotyczyły bezpośrednio zaopatrzenia:

„2) *KKS w porozumieniu z Zarządem WSS uzgodni w terminie do dn. 17.04.81 sprawę sposobu dostaw towarów do sklepów, rozważą się możliwość zobowiązania personelu sklepów do odbioru i składowania dostaw w sali sprzedażnej.*

3) *Sposób sprzedaży masy mięsnej pozakartkowej KKS uzgodni z Zarządem WSS w terminie do 17.04.81 r.*

⁸⁶ *Kronika ...* (nieliczbowana)

⁸⁷ *Kronika ...* (nieliczbowana)

⁸⁸ *ibidem*

Pośrednio jeszcze jeden – pierwszy:

„1) Do dn. 17.04.81 Urząd wyda decyzję o przebraniowaniu baru »Pod kasztanami« lub ograniczeniu w godz. przedpołudniowych sprzedaży piwa. Decyzja powyższa zostanie podjęta po konsultacji z sesją MGRN w dn. 8-9.04.81 r., w przypadku jej pozytywnej opinii.”⁸⁹

Nieco wcześniej radni uznali, że *„obecne zarządzenia zakazu sprzedaży do godz. 10.00 jest wystarczające, gdyż samymi zakazami nie zwalczymy alkoholizmu. Należy w tej materii wzmocnić dyscyplinę pracy w zakładach pracy oraz uruchomić zakładowe komisje kontrolne obecności swych pracowników w barach i restauracjach w godzinach pracy.”⁹⁰*

15 kwietnia na zebraniu przewodniczących komisji zakładowych i kół „Kol. Łeszków odczytał protokół ze spotkania z naczelnikiem [w dniu 3 kwietnia 1981 r.]. Zebrani jednogłośnie opowiedzieli się za żądaniem od władz miasta ograniczenia sprzedaży piwa w barze »Pod kasztanami«. Pani Gućcin z PKS uznała, że należy w ogóle zakazać [sprzedaży] piwa w tym barze bo m/odzież dojeżdża z pobliskich wsi PKS-em. [...]”⁹¹

17 kwietnia na kolejnym spotkaniu MKK „Solidarność” z naczelnikiem Góry – jak wynika z zachowanego protokołu – najwięcej uwagi (i miejsca w protokole) poświęcono sprawom zaopatrzenia sklepów WSS w towar. M.in. zajmowano się godzinami otwarcia sklepów, przyczyną zamknięcia sklepu rybnego, możliwością sprzedaży mięsa, wędlin i podrobów w czasie szczytu w jednym ze sklepów garmazeryjnych. Ustalono, że dyrektor WSS zapewni zaopatrzenie w wędliny I grupy od 21 do 30 kwietnia. Powrócono do sprzedaży piwa: *„Naczelnik wyda decyzje o ograniczeniu godzin sprzedaży piwa w »Barze pod Kasztanami« w okresie IV i I kwartału [?] z jednoczesnym poszerzeniem asortymentu wyrobów garmazeryjnych. Decyzja powyższa wydana zostanie bezpośrednio przed IV kwartałem.”⁹²*

12 maja MKK „Solidarność” spotkała się z naczelnikiem Góry i przewodniczącym Miejsko-Gminnej Rady Narodowej. Poruszono trzy problemy: urządzenie przedszkola na ul. Armii Polskiej 17, przekazanie biur Spółdzielni Mieszkaniowej „Wspólny Dom” na mieszkania oraz sprzedaż towarów przemysłowych – *„Jeżeli do końca m-ca czerwca nie zostanie wprowadzona sprzedaż na przedp/aty towarów przemysłowych, od 1. lipca towary te rozprowadzone zostaną przez z-dy pracy (dot. pralek automatycznych)”⁹³*

4 czerwca odbyło się spotkanie przedstawicieli MKK „Solidarność” z naczelnikiem w obecności przedstawicieli WSS „Społem” w Górze. Ustalono, że inwalidzi o widocznym kalectwie oraz inwalidzi wojenni będą obsługiwani poza kolejnością w masarniach. Kartki tych osób Spółdzielnia Inwalidów „Jedność” opieczętuje napisem o treści *„upoważnia do zakupu poza kolejnością”*. Dostawy mięsa i wędlin będą się odbywać dwukrotnie (9.00-10.00 i 14.00-15.00). Do 10 czerwca ma zostać opracowany harmonogram dostaw mięsa i wędlin.⁹⁴

Dotychczas wyłącznie „Solidarność” upominała się, w interesie społeczeństwa, o poprawę zaopatrzenia, pomijając okres przed Bożym Narodzeniem w 1980 r. Jednak

⁸⁹ Protokół z spotkania MKK »Solidarność« w Górze z Naczelnikiem Miasta i Gminy Góra w dniu 3 IV 1981 r.

⁹⁰ Stanowisko Prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy Góra do niektórych zgłoszonych wniosków i uwag w czasie spotkań z wyborcami, akceptowane przez radnych na Sesji dnia 27.02.1981 r.

⁹¹ Protokół zebrania przewodniczących KZ (kół) Ziemi Górowskiej 15 kwietnia 1981

⁹² Protokół ze spotkania MKK »Solidarność« w Górze z Naczelnikiem M.G. Góra w dniu 17.04.81 r.

⁹³ Protokół ze spotkania MKK »Solidarność« ze spotkania u Naczelnika MiG. Góra oraz Przewodn. M-G Rady Narodowej w dniu 12.05.81 r.

⁹⁴ Protokół ze spotkania MKK z Naczelnikiem w dn. 4.06.81 r. w obecności przedstw. WSS „Społem”

władze lokalne wykazały się inicjatywą (lub musiały się wykazać inicjatywą) wobec dramatycznej sytuacji na rynku. **24 czerwca** na sesji Rady Narodowej Miasta i Gminy postanowiono wprowadzić reglamentację papierosów – od **1 lipca**.⁹⁵ Warto tu przypomnieć, że więcej towarów sprzedawano na „kartki”: od 13 sierpnia 1976 r. – cukier, od 1 kwietnia 1981 r. – mięso, od sierpnia przydziały zostały zmniejszone⁹⁶, od 20 lub 22 kwietnia 1981 r. – masło, mąkę, ryż, kaszę, od 1 czerwca 1981 r. – mleko w proszku, kaszę mannę, proszek do ubiorów dziecięcych.⁹⁷

24 listopada 1981 r. prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy Góra podjęła decyzję, że z dniem **1 grudnia** „*najac na uwadze właściwe zaopatrzenie mieszkańców w towary spożywcze i przemysłowe wprowadza się sprzedaż za okazywaniem dowodu osobistego*”. W §3 postanowiono – „*Jednostki handlowe upoważnia się po stwierdzeniu miejsca zamieszkania Obywatela do sprzedaży artykułów spożywczych i przemysłowych dla Mieszkańców Miasta i Gminy Góra oraz artykuły przemysłowe dla mieszkańców sąsiadujących gmin Jenielno, Niechlów, w których nie ma sklepów specjalistycznych*”.

Uzasadniono tę decyzję tym, że mieszkańcy okolicznych gmin (wymieniono z nazwy jedynie gminę Rawicz) wykupują 50% towarów przydzielonych dla mieszkańców gminy Góra.⁹⁸

Wówczas nieodłącznym elementem krajobrazu były kolejki. Szczególnie cennym towarem – dla palących i niepalących – były papierosy, które wymieniano na inne trudno dostępne artykuły. Powszechnie też podejrzewano, że ekspedientki chowają towar na zapleczu.

29 lipca na spotkaniu prezydium MKK „Solidarność” Ziemi Górowskiej z naczelnikiem ustalono, że od **1 sierpnia** WSS „Społem” oddział Góra po otrzymaniu wykazu o liczbie zatrudnionych (i zarazem mieszkańców Góry) rozpocznie sprzedaż papierosów poprzez kioski zakładowe. Zakłady nie posiadające takich kiosków będą otrzymywać papierosy w punktach sprzedaży wyznaczonych przez naczelnika. RSW „Prasa-Książka-Ruch” odsprzeda proszek (w tym dniu – 710 kg) zakładom pracy po otrzymaniu zapotrzebowań.⁹⁹ Tenże proszek członkowie MKK „Solidarność” Ziemi Górowskiej znaleźli w magazynie „Ruchu”, o czym **31 lipca** na posiedzeniu prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze Jan Osuch poinformował, w związku z tym naczelnik podjął decyzję, że proszek zostanie przekazany dla „Solidarności”, a następnie rozprowadzony przez nią do zakładów pracy w Górze.¹⁰⁰

21 września odbyła się narada w WSS „Społem” w Górze z udziałem zarządu WSS „Społem” w Górze, prezesa zarządu Władysława Gorońskiego i przedstawicieli „Solidarności”. Poruszono następujące sprawy: jakość pieczywa, jakość wędlin, zaopatrzenie miasta Góry w towary pierwszej potrzeby i papierosy, usprawnienia i udogodnienia w zakupach i sprzedaży, uruchomienie sklepu rybnego.

⁹⁵ Protokół sesji Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze z dn. 24 czerwca 1981 r.

⁹⁶ J. Holzer: *Solidarność: 1980-1981: geneza i historia*. Warszawa 1990 s.243

⁹⁷ A. Paczkowski: *Pół wieku dziejów Polski: 1939-1989*. Warszawa 1995, s. 490; Z. Rykowski, W. Władyka: *Kalendarium polskie 1944-1984*. Warszawa 1987, s. 106, 125, 127. Autorzy podają różne daty wprowadzenia reglamentowanej sprzedaży mięsa.

⁹⁸ Postanowienie Prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy Góra z dnia 24 XI 1981 r.

⁹⁹ Protokół ze spotkania Prezydium MKK Ziemia Górowska z Naczelnikiem M-G Góra w dniu 29.07.81 r.

¹⁰⁰ Protokół nr 32/81 z odbytego posiedzenia Prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze odbyte w dniu 31.07.1981 r.

M.in. „O ile chodzi o zaopatrzenie w towary pierwszej potrzeby Dyrektor WSS Ob. Górowski wypowiadał się obiektywnie, że nie jest to od nich zależne, ponieważ dzieła według rozdzielnika, jaki otrzymuje z Województwa. Co do usprawnień i udogodnień ludziom i ekspedientkom to żadnej szansy na poprawę nikt nie obiecuje dopóty rynek nie będzie miał pokrycia pełnego w tych asortymentach, które są objęte regulacją Centralną”.¹⁰¹

Zapowiedź pogotowia strajkowego. Dotychczas prowadzone rozmowy nie dały rezultatu w postaci poprawy zaopatrzenia, toteż 18 października 1981 r.¹⁰² podjęto decyzję o akcji protestacyjnej.

„Uchwała Międzyzakładowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ »Solidarność« »Ziemia Górowska« w sprawie zaopatrzenia rynku w podstawowe artykuły konsumpcyjne

Stwierdzamy jednoznacznie stałe pogarszanie się zaopatrzenia rynku w podstawowe artykuły a w szczególności w mięso i jego przetwory, środki higieny osobistej, papierosy itp.

Uważamy, że MKK NSZZ »Solidarność« Ziemi Górowskiej wykorzystała wszystkie dostępne środki interwencji (rozmowy z Naczelnikiem Miasta i Gminy oraz Wojewodą Leszczyńskim) i wykazała dużą dozę ufności i cierpliwości.

Zgodnie z §6 statutu NSZZ »Solidarność« (mówiącym o obronie interesów pracowników i ich rodzin) MKK NSZZ »Solidarność« »Ziemia Górowska« jest zobowiązana do podjęcia zdecydowanych kroków dla polepszenia zaopatrzenia na naszym terenie (gm. Góra, Niechlów i Wasosz).

Niniejszą uchwałą postanawiamy:

1. W przypadku niepolepszenia się zaopatrzenia na terenie w/w gmin od dnia 20 X 1981 r. ogłoszamy gotowość strajkową w zakładach zrzeszonych w MKK NSZZ »Solidarność« »Ziemia Górowska«”.

2. O dalszej formie protestu zadecyduje II Walne Zebranie Delegatów Rejonu Ziemi Górowskiej.

3. Warunkiem odwołania wszelkich akcji protestacyjnych będzie widoczna poprawa w zaopatrzeniu na terenach w/w gmin.

Góra dn. 18 X 1981 r.

**Prezydium MKK
NSZZ »Solidarność«
Ziemia Górowska”**

II Walne Zebranie Delegatów. Nie znamy jego przebiegu, jedynie zachowała się uchwała, którą przytaczam w całości:

„UCHWAŁA

II Walnego Zebrania Delegatów MKK NSZZ Solidarność Ziemia Górowska podjęta w dniu 19. października 1981 r.

Delegaci Międzyzakładowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ Solidarność Ziemia Górowska podjęli następujące uchwały:

1. Utrzymać gotowość strajkową do 31. października 1981r. Jednocześnie podporządkować się ustaleniom Komisji Krajowej NSZZ Solidarność, które zostaną podjęte w dniu 22. października 1981r.

¹⁰¹ Protokół z posiedzenia narady w WSS – Góra” z dn. 21 września 1981 r.

¹⁰² Kronikarz podaje inną datę podjęcia tej uchwały – 13 października 1981 r. Wobec zachowania się jej tekstu nie ulega wątpliwości, że popełnił błąd.

2. *Żądać od Wojewody Leszczyńskiego uczestnictwa przedstawicieli z gmin Góra, Niechlów i Wąsosz w posiedzeniach Wojewódzkiej Rady Rynku i podać do wiadomości publicznej składowej Woj. Rady Rynku oraz Gminnych Rad Rynku wraz [z] wykazem przedstawicieli z zakładowych pracy i ich nr. telefonów i adresy.*

3. *W związku z licznymi zastrzeżeniami sformułowanymi [sformułowanymi] pod adresem działalności Naczelnika MiG Góra Ob. M. Śliwiaka, delegaci zobowiązują Zarząd MKK do powołania Zespołu, który sprawdzi wiarygodność stawianych zarzutów i o wynikach poinformować Komisję Zakładową*

4. *Wystąpić z wnioskiem do kompetentnych władz o odwołanie prezesa WSS O Góra Ob. Górowskiego oraz wiceprezesa Ob. Wawrzyniaka z zajmowanych stanowisk.*

5. *Przywrócić ubój i podział tuszy zwierzęcej pochodzącej ze skupu w Gminach Góra, Niechlów i Wąsosz w masarniach na terenie w/w gmin.*

6. *Objąć [s]przedziałem reglamentacyjną szampony do włosów.*

7. *Zwołać w okresie 25-VI-81 do 5.XII.81 r. walne Zgromadzenie Delegatów w celu przyjęcia opracowanego programu działania MKK Ziemia Górowska.*

*II WZD NSZZ Solidarność
MKK Ziemia Górowska”*

Inne akcje protestacyjne. „Solidarność” nie była wyłącznie zajęta naciskami na lokalne władze mające na celu poprawę zaopatrzenia sklepów, w tym samym czasie uwikłana była w inne konflikty.

Zdzisława Milinkiewicz – nauczyciel-bibliotekarz w Zespole Szkół Ogólnokształcących – jako jedyna w Górze i woj. leszczyńskim uczestniczyła w bojkocie części godzin zajęć. Wg rozmów przedstawicieli Ministerstwa Oświaty i Wychowania i Komisji Krajowej Nauczycieli i Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w dniu 19 maja 1981 r. w Warszawie wynikało, że pensum dla bibliotekarzy szkolnych wynosi 30 godzin, ale zarządzenie podwyższyło je na 35. „Solidarność” Dolnego Śląska zdecydowała w takiej sytuacji o bojkocie we wrześniu dodatkowych 5 godzin.

Zdz. Milinkiewicz została ukarana cofnięciem części poborów – za 5 nieprzepracowanych godzin.¹⁰³

17 października „Zwołano posiedzenie [Komisji Międzyszkolnej „Solidarność”] ze względu na istniejącą sytuację, bo w dniu 28.X.81 odbędzie strajk ostrzegawczy w godz. 12.00-13.00 ze względu na:

– *niewzględnienie aktów normatywnych rad pedagogicznych (regulamin)*
– *nierealizowanie przez rząd porozumień społecznych dostępu do środków przekazu*
– *złożenie do Sejmu projektu rządowego Karty Nauczyciela, który jest sprzeczny w zasadniczych sprawach ze stanowiskiem naszego związku*

– *odrzućenie przez rząd projektu społecznej rady gospodarczej. [...]*

Omówiono formy strajku w dn. 28.X.81 i zebrani członkowie zaakceptowali go, a więc protestujemy w sposób następujący:

1. *wywiesić flagi narodowe*

2. *oplakatować budynek szkoły plakatem informującym o celu akcji protestacyjnej*

¹⁰³ Pismo Międzyszkolnej Komisji NSZZ „Solidarność” z dn. 29 Października 1981 r.

3. prowadzi lekcje dydaktyczne z wpisem w dzienniku strajku ostrzegawczego

4. członkowie związku noszą oznakowanie o barwach narodowych

5. telegram do Ministerstwa Oświaty w W-wie.”¹⁰⁴

Bliższe dane o tej akcji protestacyjnej mamy z ZSZ w Górze, gdyż członkowie „Solidarności” napisali notatkę do prasy związkowej („Solidarność Dolnośląska” i „Solidarność Leszczyńska”), która się zachowała.

„W dniu 28.X.81 r. w Zespole Szkół Zawodowych w Górze podobnie jak w innych placówkach ośw.-wych. odbyła się akcja protestacyjna nauczycieli i pracown. oświaty dla poparcia uchwały KK NSZZ Solidarność z 22.X.81 r. Koło Związkowe przy ZSZ w dniu tym przemianowało się w Szkolny Komitet Strajkowy i wywieszono flagi narodowe na budynkach szkolnych oraz plakat wyjaśniający cel protestu. Dyrekcja w trosce o »dobre imię placówki« zdejmuje nie pierwszy raz atrybuty strajkowe związkowców poprzez oddanego pracownika administracji, jakim jest woźniacz. [...]”¹⁰⁵

W dniach 19-20 listopada górowscy kioskarze dołączyli do akcji protestacyjnej kioskarzy RSW „Prasa-Książka-Ruch” w kraju. Polegała ona na tym, że nie sprzedawano prasy w kioskach. RSW zorganizowała sprzedaż obwoźną z samochodów.¹⁰⁶

Kronika zawiera, zastanawiającą swym poziomem, refleksję na temat ówczesnych akcji protestacyjnych prowadzonych w interesie większości mieszkańców Góry i byłego powiatu górowskiego: *„W wielu naszych zakładach wywieszono flagi narodowe (niektórzy »Solidarność« będą używać flag do czyszczenia butów).”¹⁰⁷*

Naczelnik. W związku z realizacją 3. punktu uchwały podjętej na II Walnym Zebraniu Delegatów mówiącej o zbadaniu zarzutów wysuwanych pod adresem naczelnika Mieczysława Śliwiaka.¹⁰⁸, prawdopodobnie zebrano opinie komisji zakładowych. Trzy takie pisemne wypowiedzi się zachowały. W całości przytaczamy jedną, która dotyczy nie tylko naczelnika, ale również dyrektorów górowskiego WSS.

„W dniu 28.10.1981 r. przeprowadzono sondaż wśród załogi w sprawie nieufności dla naczelnika UMiG w Górze oraz dyrektorom WSS »Spo/en« w Górze

Załoga stawia następujące zarzuty:

1. Budownictwo mieszkaniowe

Od roku 1975 nic nie zrobiono aby w naszym mieście rozwinąć budownictwo mieszkaniowe. Powstałe budynki zostały zbudowane formą poślizgu z poprzednich lat.

Sprawa żłobka i przedszkola.

Wiedząc o tym, że żłobek, który funkcjonuje do tej pory, jest w tak fatalnych warunkach, że powinien być zamknięty w każdej chwili i w tym miejscu władze administracyjne nie zrobiły żadnego kroku naprzód. Nadal dzieci przebywają w wilgoci.

2. Przedszkole

¹⁰⁴ Protokół z zebrania Zarządu Komisji Międzyszkolnej [„Solidarność”] w dniu 27.X.81 r.

¹⁰⁵ Maszynopis artykułu skierowanego do „Solidarności Dolnośląskiej” i „Solidarności Leszczyńskiej”, podpisany przez nauczycieli-członków „Solidarności” przy ZSZ w Górze

¹⁰⁶ „Kronika Wlkp” 1982 nr 3-4 s. 271; K: *Trwa pogotowie strajkowe kioskarzy.* „Pan. Leszcz.” 1981 nr 48 s. 2

¹⁰⁷ *Kronika ...* (nieliczbowana)

¹⁰⁸ Jak wynika z zachowanych protokołów spotkań naczelnika z „Solidarnością”, starał się – na ile to możliwe – z nią współpracować. Mało tego, w latach 1990-1991 aktywnie uczestniczył w pracach Komitetu Obywatelskiego „Solidarność”. Przez pewien czas (1 marca 1991-30 września 1991) nawet z inicjatywy burmistrza T. Tutkalika (rodem z „Solidarności”) pełnił funkcję dyrektora Ośrodka Kultury i Sportu. Nigdy też nie zaangażował się w działania SdRP, jak np. jego następcą na stanowisku naczelnika.

Po proteście za/óg zak/adóów pracy w formie zbierania podpisów, aby utworzyć przedszkole względnie ż/obek w budynku przy ul. Dzierżyńskiego 4 zaczęto przeróbkę pomieszczeń na jedną grupę dzieci. Ta (?) sprawę przypisa/ły sobie władze administracyjno-polityczne Góry poparte poprzez obszerny artyku/ na ten temat w »Panoramie Leszczyńskiej«, a wiadomo jest, że pierwszym zak/adem, który postulowa/ w tej sprawie, był zak/ad »Mera-Elwro« w Górze i w następstwie wszystkie organizacje NSZZ »Solidarność« istniejące na terenie Góry.

3. Władze administracyjne, w tym wypadku Naczelnik, nie zrobi/ żadnego kroku w sprawie likwidacji zak/adóów pracy na terenie miasta Góry. Jak wiemy zlikwidowano Browar, Wylęgarnię, Pralnię Chemiczną. W tym miejscu nasuwa się pytanie, gdzie nasza m/odzież i wszyscy ludzie zamieszkali w Górze mają pracować?

4. Brak całkowitego zainteresowania w sprawie organizacji rozrywek kulturalno-oświatowych oraz rekreacji i wypoczynku po godzinach pracy dla mieszkańców miasta Góry. Dowodem tego jest zdevastowany budynek klubu sportowego, rozk/ad drużyny piłki siatkowej¹⁰⁹ oraz zmierzającej ku temu drużyny piłki nożnej. Do tej pory jedyna rozrywka w Górze

5. Sprawa zaopatrzenia rynku w żywność i artykuły pierwszej potrzeby.

1) Niepodjęcie przez Naczelnika żadnych kroków na forum Wojewódzkiego Wydziału Handlu w sprawie zaopatrzenia rynku na terenie miasta i gminy w artykuły żywnościowe i artykuły przemysłowe pierwszej potrzeby oraz środki higieny osobistej. Dowodem tego były puste sklepy z artykułami spożywczymi, nie zrealizowane kartki na mięso i żadny wybór wyrobów wędliniarskich. Dopiero po ogłoszeniu pogotowia strajkowego i rozmowach przeprowadzonych w naszym zak/adzie sytuacja uleg/a poprawie

Jeżeli chodzi o panów dyr. Górowskiego i dyr. Wawrzyniaka za/oga naszego zak/adu stawia następujące zarzuty:

2) Brak całkowitego zainteresowania w sprawie zaopatrzenia rynku, puste sklepy z artykułami spożywczymi, nagie haki w sklepach rzeźniczych na dowód tego nie zrealizowane kartki, bardzo skąpy wybór wyrobów wędliniarskich, zła jakość tych wyrobów, brak wyrobów podrobowych. Za/oga nasza spodziewa/a się większego asortymentu w pieczywie i o wiele lepszy chleb za 16 zł 1 kg Jest całkiem odwrotnie, chleb nadal nie nadaje się do spożycia. Dopiero po akcji protestacyjnej i rozmowach w naszym zak/adzie nastąpi/a znaczna poprawa, ale tylko w mięso i jego przetwory. W związku z powyższą sytuacją, jaka istnia/a i istnieje w naszym mieście, nie możemy pozwolić na to, aby te same osoby kierowa/ły w dalszym ciągu tymi sprawami i przyczynia/ły się do stanów zapalnych między wszystkimi ludźmi pracy.

Postulujemy o natychmiastową zmianę Naczelnika oraz dyr. WSS »Spo/enk« w Górze.”

Opinia „Solidarności” Spółdzielni Transportu Wiejskiego dorzuca parę dodatkowych zarzutów:

„1. Celowe oddanie co prawda Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Komunalnego, ale z siedzibą w Górze, które od wielu lat rozbudowywa/ło Górze i wykonywa/ło trudniejsze kapitalne remonty szczególnie zabytkowych budynków jak Plac [Bolesława] Chrobrego i Ul. Nowotki. [...]

¹⁰⁹ Sekcja MZKS „Pogon” Góra podupadły z powodu trudności finansowych. Trudno było liczyć na wsparcie finansowe zakładów pracy. Brakowało działaczy klubowych i dobrych szkoleniowców. Zapanowała stagnacja w działalności Rady Patronackiej Zakładów Pracy. Zabrakło współpracy ze szkołami. Nie istniała druga drużyna seniorów piłki nożnej. Większość LZS’ów uleg/a całkowitej likwidacji lub ich członkowie zbierali się 2 razy do roku na okolicznościowe turnieje. Przyczyną tego było brak działań wojewódzkiego inspektora LZS. („Informacja z realizacji Uchwały Rady Narodowej nr III/15/78 z dnia 13.06.1978 r. w sprawie rozwoju kultury fizycznej na terenie miasta i gminy Góra.”)

7. *Niedopilnowanie prawidłowej pracy wodociągów bądź ich remontu, które nie dają wody, szczególnie w okresie letnim lub dają wodę o smaku żelaza i smaku rdzy.*

8. *Lekceważenie ciągłości i ukończenia budowy oczyszczalni ścieków w Górze [...]*

10. *Brak całkowitego rozeznania i jakiegokolwiek działania w sensie poprawy dojazdu do sklepów na terenie gminy i miasta np. dojazd od ul. Marchlewskiego do Pawilonu Spożywczego przy ul. 1-go Maja.*"¹¹⁰

Trzecie oświadczenie – „Solidarności” w Poznańskim Przedsiębiorstwie Produkcji Leśnej „Las” – informuje, że jego członkowie nie wysuwają żadnych zastrzeżeń pod adresem naczelnika.¹¹¹

Brak w zachowanych materiałach archiwalnych informacji jaki użytek „Solidarność” zrobiła z tymi opiniami. Paradoksalnie władze zadbały o realizację tego wniosku II Walnego Zebrania Delegatów i usunęły naczelnika.¹¹² W kronice odnotowano, że 31 grudnia pracownicy Urzędu Miasta i Gminy w Górze pożegnali naczelnika Mieczysława Śliwiaka, który odchodził z dniem 1 stycznia 1982 r. do pracy w hurtowni AGD. Dopiero 1 lutego 1982 r. wojewoda leszczyński na jego miejsce powołał Jana Osucha, jego zastępcę.¹¹³

„Społem” kontra „Solidarność”. Uchwała podjęta podczas II Walnego Zebrania Delegatów trafiła do wojewody leszczyńskiego (w pkt 4. domagano się odwołania prezesa „Społem” w Górze i jego zastępcy), który miał się do niej ustosunkować. On przekazał ją do prezesa zarządu WSS w Lesznie, a ten z kolei – przewodniczącemu rady oddziału w Górze.

Górowska „Solidarność” zebrała od mieszkańców wszystkie zarzuty¹¹⁴ pod adresem prezesa Władysława Górońskiego i jego zastępcy Jacka Wawrzyniaka i przekazała je radzie oddziału „Społem”. Generalnie te zarzuty dotyczyły braków w zaopatrzeniu sklepów, złej jakości pieczywa i wędlin, niewłaściwej pracy obsługi sklepów, ale też zawierały żądanie w stosunku do naczelnika, żeby ograniczył godziny sprzedaży piwa.¹¹⁵

Po otrzymaniu listy zarzutów rada oddziału „Społem” zebrała się 25 listopada na plenarnym posiedzeniu. Uczestniczyli w nim, oprócz 12 (z 15) członków rady, przedstawiciele władz administracyjnych i politycznych, MKK NSZZ „Solidarność” oraz organizacji związkowej działającej w górowskim „Społem”.

„Solidarność” wydała oświadczenie, w którym podała do publicznej wiadomości wynik tego spotkania:

¹¹⁰ Oświadczenie z 30 października 1981 r. Zawiera jeszcze zarzut pod adresem naczelnika w punkcie 2 dotyczący ob. Berechulki, ale obecnie całkowicie nieczytelny.

¹¹¹ Oświadczenie z 2 listopada 1981 r.

¹¹² Nie znając motywów odwołania M. Śliwiaka, możemy się nieco swobodniej nad tym zastanowić. W tamtym okresie „Solidarność” prowadziła rozmowy wyłącznie z przedstawicielami władzy państwowej. Być może M. Śliwiak, główny rozmówca ze strony władz, siedział na zbyt daleko ustępstwa, więc niejako za karę stracił swe stanowisko.

¹¹³ *Kronika ...* (nieliczbowana). Jednak dopiero 23 lutego 1982 r. prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze rozpatrywała wniosek wojewody leszczyńskiego w sprawie wyrażenia opinii o kandydacie na naczelnika, który od 1 lutego objął to stanowisko. (Protokół nr 38 z posiedzenia prezydium RNMiG w Górze z 23 lutego 1982 r.)

¹¹⁴ Ukazał się tendencyjny artykuł na łamach tygodnika KW PZPR autorstwa Haliny Siecińskiej pt. „Sposób na prezesa” opisujący ten konflikt. M.in. Autorka tak ocenia zarzuty: „W wielu przypadkach nie są one poparte dowodami, a raczej informacjami przekazanymi przez kupujących.” („Pan. Leszcz” 1981 nr 49)

¹¹⁵ ibidem

„W dniu 25 XI 1981 r. przedstawiciele Prezydium MKK Ziemi Górowskiej uczestniczyli na Plenarnym Posiedzeniu Rady Oddziału WSS Społem i zgodnie z Uchwałą przedstawili zastrzeżenia sformułowane na II Walnym Zebraniu Delegatów Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych »Solidarność« w Górze. Rady [wł. Rada] Oddziału w tajnym głosowaniu odwołała ze stanowiska prezesa WSS Społem, a w-ce prezesowi udzieliła upomnienia, akceptując tym samym nasze zastrzeżenia jako słuszne. Stanowisko rady zostało nam przekazane pismem z dnia 27 XI 1981 r.

*Obecna na Posiedzeniu Rada Zakładowa Niezależnego Związku Zawodowego Pracowników Handlu i Spożywców nie wyraziła swego stanowiska, udzielając tym samym milczącej aprobaty”.*¹¹⁶

Wg rady zakładowej związku zawodowego działającego w „Społem” większość zarzutów była bezpodstawa, a prezesa potraktowano zbyt rygorystycznie. Przedstawiciele „społemowskiego” związku zawodowego nie zabierali głosu w obronie prezesów, bo uznali, że ich zwierzchnicy wszystko powiedzieli.

Przeprowadzono tajne głosowanie – 131 osób na 132 pracowników zażyczyło sobie pozostawienia prezesa na stanowisku.

W oknach wystawowych sklepów górowskiego „Społem” pojawiły się ulotki, informujące, że *„Założa oddziału WSS na swym zebraniu w dniu 25 listopada br. zdecydowała jednomyślnie w głosowaniu tajnym zaprotestować przeciwko pochopnej i nieprzemysłanej decyzji rady oddziału o odwołaniu z zajmowanego stanowiska prezesa oddziału ob. mgr. Władysława Górowskiego. Uważamy, że stanowisko rady jest nieobiektywne, krzywdzące, oparte na zarzutach niesprawdzonych [...] Żądamy ponownego rozpatrzenia podjętej decyzji i powiadomienia rady zakładowej Niezależnego Związku Zawodowego Pracowników Handlu i Spożywców przy oddziale do godz. 12 2 grudnia br. w przeciwnym wypadku od godziny tej zostanie ogłoszona 3-dniowa gotowość strajkowa, a następnie od 5 grudnia strajk”.*

Gotowość strajkowa polegałaby na wywieszeniu flag, zamknięciu większości sklepów i placówek gastronomicznych, handel pracowałby tak jak w wolne soboty.¹¹⁷

Wykorzystano tę sytuację:

*„Wobec powyższych faktów Rada Wojewódzka Spółdzielni Spożywców Społem w Lesznie anulowała decyzję górowskiej Rady Oddziału WSS Społem O/Góra kierując sprawę do ponownego rozpatrzenia, w wyniku czego Rada Oddziału zmieniła swe poprzednie stanowisko w sprawie prezesa”.*¹¹⁸

Incydent z Radą Narodową. 30 września odbyła się XXIII sesja Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze. Jej głównym tematem był wpływ samorządu wiejskiego na poprawę gospodarności i rozwój rolnictwa w gminie oraz działalność naczelnika i jednostek obsługujących rolnictwo w tym zakresie. M.in. naczelnik mówił, że na wsi krąży ulotka nawołująca do nieplacenia III raty *„zobowiązań pieniężnych”.*

Podjęto uchwałę XXIII/78/81 o powołaniu zespołu radnych Rady Narodowej Miasta i Gminy Góry d/s współpracy ze związkami zawodowymi; jej skład: Witold Koźmiński – przewodniczący, Genowefa Kurpiel, Jakub Ptak, Józef Styczyński, Bronisław Jędryczka, Antoni Arendarczyk. W §3 napisano: *„Zadaniem zespołu jest przede wszystkim utrzymanie bezpośredniego kontaktu konsultacyjnego ze związkami zawodowymi w okresie*

¹¹⁶ Komunikat Nr 5 Prezydium MKK NSZZ »Solidarność« Ziemi Górowskiej

¹¹⁷ Sיעińska H.: *Sposób na prezesa*. „Pan. Leszcz.” 1981 nr 49 s.

¹¹⁸ Komunikat Nr 5, Prezydium MKK NSZZ »Solidarność« Ziemi Górowskiej

*między sesjami oraz składowania informacji do akceptacji rady na sesjach Rady Narodowej Miasta i Gminy Góra nie rzadziej niż raz na półroczę”.*¹¹⁹

Komisja ta umówiła się na spotkanie z przedstawicielami „Solidarności”, ale na nie nie przybyła. Wyraźnie zlekceważona „Solidarność” zareagowała pismem do wojewody.

18 listopada spotkali się na wspólnym posiedzeniu prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze i komisja d/s współpracy ze związkami zawodowymi. Jerzy Ryndak, przewodniczący Rady Narodowej, przedstawił treść pisma MKK „Solidarność” Ziemi Górowskiej do wojewody leszczyńskiego. Dotyczyło ono umówionego spotkania z komisją d/s współpracy ze związkami zawodowymi, na który przybyli jedynie przedstawiciele „Solidarności”. Skarga została skierowana do wojewody i zawierała zarzuty pod adresem radnych, którzy nie wypełniają swoich obowiązków. Nie zapisano, dlaczego do tego spotkania nie doszło.

Zaplanowano kolejne spotkanie na 24 listopada 1981 r. na godz. 9.00 z udziałem „Solidarności” i komisji d/s współpracy ze związkami zawodowymi.¹²⁰

24 listopada zasiedli do rozmów prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy Góra i komisja d/s współpracy ze związkami zawodowymi oraz MKK NSZZ „Solidarność” Ziemi Górowskiej.

Jerzy Ryndak, przewodniczący Rady Narodowej, zapoznał zebranych z działalnością rady narodowej oraz omówił sprawę listu „Solidarności” wysłanego do wojewody leszczyńskiego. Pismo to – wg niego – powinno trafić do przewodniczącego Wojewódzkiego Biura Rady Narodowej. Zadeklarował, iż *„My jako Prezydium Rady Narodowej nie jesteśmy przeciwni »Solidarności«, wręcz przeciwnie chcemy wspólnie połączyć swoje siły”*.

Stanisław Hoffmann („Solidarność”) przyznał, że pismo nie wysłano tam gdzie trzeba. Nie zawierało zarzutów wobec radnych, lecz członków komisji d/s współpracy ze związkami zawodowymi. Członkowie „Solidarności” przychodzą na umówione zebranie, a tam nie ma członków komisji.¹²¹

List Jadacha. „Solidarność” nie skupiała wyłącznie ludzi o takich samych poglądach, toteż zdarzały się jednostki prezentujące publicznie opinie inne niż ogół członków związku. Takim człowiekiem był Jan Jadach, przewodniczący komisji zakładowej „Solidarność” przy GS’ie w Górze. Opublikował on na łamach „Tygodnika Solidarność” list.¹²²

„Z wielkim zdziwieniem a nawet zaskoczeniem śledzę rozwój pisma »Tygodnik Solidarność«. Pierwsze zastrzeżenie to fakt, że w rubryce »Listy« drukowane są listy tylko takie, które są za linią naszego Związku, popierające i chwalcące pismo i Związek, listy przeciw partii i władzy.

Jak do tej pory (a czytam wszystkie numery) nie zauważam czy raczej nie udało mi się przeczytać listu krytycznego – czyli robicie tak jak dawniej władze i jej pisma, po co nam taka klika.

Dругie zastrzeżenie – mam do redaktora Walca, który (za czyje pieniądze) jeździ do RFN i udziela prowokacyjnych wywiadów dla organizacji antypolskich.

¹¹⁹ Protokół sesji z dn. 30 września 1981 r.

¹²⁰ Protokół 35/81 posiedzenia prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy w Górze i komisji d/s współpracy ze związkami zawodowymi.

¹²¹ Protokół nr 36/81 z posiedzenia Prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy, MKK NSZZ ‘Solidarność’ Ziemi Górowskiej i Komisji d/s Współpracy ze Związkami Zawodowymi odbytego w dniu 24 listopada 1981 r.

¹²² „Tygodnik Solidarność” 1981 nr 34 s. 16 (z 20 listopada 1981 r.)

Trzecie zastrzeżenie – dlaczego w swym (to przecież nasze związkowe pismo) piśmie popieracie KPN, KOR i chuliganów napadających na ludzi, złodziei itp. Przecież my, członkowie »Solidarności« takiego prawa Wam nie daliśmy – skąd tedy takie działanie

Czwarte zastrzeżenie – proszę napisać w naszym piśmie kto zapłaci za użytkowanie w czasie strajku w Warszawie pojazdów i paliwa do tego użytego?

Żądam definitywnej odpowiedzi na to pytanie. Niby walczymy o lepsze jutro, a międzyczasie część »aktywistów« Związku marnotrawi sprzęt i paliwo dla celów tylko im wiadomych! Czy demokracja to wymuszanie na rzeszach członkowskich przez »działaczy« posłuch i robienia tylko tego, czego oni zechcą?

Dlaczego takie listy jak mój nie ukazują się na waszych łamach? Czy dlatego, że psują jasny obraz »jedności« i demokracji w »Solidarności«? Żądam kategorycznie odpowiedzi na moje uwagi i umieszczenie listu na łamach TS – w innym przypadku występuje ze Związku.”

Wiemy jak Redakcja odpowiedziała: „Redakcja nie ma zwyczaju odpowiadać na insynuacje, tym bardziej, iż w tym wypadku powstrzymujemy się przed namawianiem do pozostania w Związku.” Nie wiemy za to, jak zareagowali koledzy związkowi Jana Jadacha. Ponoć zmusili go do ustąpienia ze stanowiska przewodniczącego komisji zakładowej i wystąpienia z „Solidarności”.

Biblioteczka związkowa. Przy „Solidarności” funkcjonowała biblioteczka z książkami i czasopismami wydanymi poza zasięgiem cenzury. Poniżej spis tych publikacji został sporządzony 2 listopada 1981 r. Został on skonfrontowany z „Bibliografią podziemnych druków zwartych z lat 1976-1989” (Warszawa 1995), stąd zaczerpnęliśmy dane o wydaniach. Jeśli nie udało się zidentyfikować wydania, pojawił się myślnik (-); a jeśli książka nie występuje w bibliografii, wtedy tę pozycję opatrzone pytajnikiem (?). Bibliografia odnotowuje książkę M. Brandysa „Moje przygody z historią” dopiero z roku 1983, więc w 1981 r. musiało funkcjonować w obiegu czytelnictwem jakieś wydanie nie zarejestrowane.

Autor	Tytuł	Wydanie	Liczba egzemplarzy
Arżak M. [Daniel J. M.]	Mówi Moskwa	Wrocław: „Universitas”, 1981	7
Arżak M. [Daniel J. M.]	Odkupienie i inne opowiadania	Warszawa: Niezależna Spółdzielnia Wydawnicza, 1981	2
Amarlik A.	Czy Związek Sowiecki przetrwa do roku 1984?	-	1
Bierezin J.	W połowie życia	Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1980	1
Bierezin J.	Wam	Wrocław: „Universitas”, 1981	1
	„Biuletyn Dolnośląski”		1
Brandys M.	Moje przygody z historią	---	1

Burek T.	Jaka historia literatury jest nam dzisiaj potrzebna?	Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1989	1
Cywiński B.	Z dziejów Kościoła katolickiego w Polsce niepodległej	Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1980	1
Czapski J.	Boh Wiele!	-	4
Czarny grom			1
Dokumentacja w sprawie TKN		Wrocław: „Universitas”, 1981	5
Gołomszok I.	Język artystyczny w warunkach totalitaryzmu	Warszawa : Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1980	1
Gombrowicz W.	Dzieła zebrane	Wrocław: NZS, 1981	2
Gombrowicz W.	Opowiadania	-	1
Gross J.T.	W zaborze sowieckim	-	4
Karpiński W.	W Central Parku	-	1
Konfederacja Polski Niepodległej		-	2
Krynicki R.	Niewiele więcej	-	3
Kuczyński W.	Po wielkim skoku	Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1979	1
„Kultura”			5
Lipski J. Józef	Dwie ojczyzny – dwa patriotyzmy	-	4
Mandelsztam N.: Ja, Bielinkow A.: Kraj niewolników, kraj panów ..., Osipow W.: Trzy postawy wobec ojczyzny		Kraków: „Kos”, 1981	2
Masaryk T.	Tomasz Masaryk	Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1980	1
Miłosz Cz.	Gdzie słońce wschodzi i kędy zapada	-	2
Mitkiewicz L.	Powstanie warszawskie	-	1
Nowak L.	Przeciw ekonomistom	?	
Pawlak	Książeczka wojskowa	-	2
Recenzja z Moskwy – o polskich podręcznikach historii		Warszawa: „Głos”, 1980	1
Rekulski A. [Kulerski W.]	Czy drugi Katyń?	Warszawa: Studencka Oficyna Wydawnicza „Sowa”, 1981	3
“Res Publica” 1980 nr 7			1
Sołżenicyn Al.	Wolny kraj	Warszawa 1981	5
Szaruga L. [Wirpsza Al.]	Własnymi słowami	Warszawa: „Głos”, 1979	1
Szczyński J., Sawulak M.		?	

Tarniewski M. [Karpiński J.]	Działanie i przyszłość	Wrocław: Oficyna NZS UW., 1981	2
Watson G.	Czy intelektualiści dali się nabrać?	Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1981	1
Wójcik Zb.	Rola Józefa Piłsudskiego w odzyskaniu niepodległości Polski	Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1981	4
Zeromski S.	Na probostwie w Wyszku	-	6

9. MIĘDZY „PIERWSZĄ” I „DRUGĄ” „SOLIDARNOŚCIĄ”

13 lutego 1995 r. mogliśmy uczestniczyć we mszy św. połączonej z poświęceniem sztandaru „Solidarności” w cukrowni. Na jednej ze stron na zielonym tle widnieje napis: u góry – Święty Stanisław Kostko patronie cukrowni, u dołu – Módl się za nami; pośrodku klęczący św. Stanisław Kostka. Na drugiej stronie, białej, znajdowały się krzyże gdańskie (upamiętniające walkę robotników z komunistycznym reżimem na Wybrzeżu w 1970 r.), a wokół napis: Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”; na dole nazwa zakładu: Cukrownia Góra Śląska. W ten sposób cukrownicza „Solidarność” jako jedyna wśród komisji zakładowych w Górze zyskała swój sztandar.

Sztandar ten ma swoją dramatyczną historię. Został zamówiony w pracowni haftów artystycznych w Poznaniu jeszcze w 1981 r. Wówczas przewodniczącym komisji zakładowej był Czesław Gronowski, obecnie emeryt. Miał być odebrany tydzień przed wprowadzeniem stanu wojennego, ale z powodu ostrej zimy i kampanii nikt po niego nie pojechał.

Pamiętano o nim i gdy nastaly czasy bardziej sprzyjające „Solidarności” postanowiono swoje zamówienie odebrać. Jednakże brakowało odpowiednich dokumentów, żeby stwierdzić, gdzie się znajduje zakład haftów artystycznych. Pamiętano jedynie, że gdzieś w okolicy „okrągłaka”. Szukano go bez rezultatu, aż w 1992 r. ówczesny (i sprawujący w 1995 r. tę funkcję) przewodniczący komisji zakładowej Bolesław Siekanowicz, przypadkowo idąc ulicą Marcinkowskiego w Poznaniu, zauważył w oknie sztandar, na którym widniał napis wykonany wielkimi literami – Cukrownia Góra Śląska. Umówił się z właścicielką zakładu na zapłatę w wysokości 10 mln zł.

Trochę trwało, nim zebrano odpowiednią sumę pieniędzy. Sztandar został odebrany w czasie wakacji 1993 r. Jeszcze w ostatniej chwili przedsiębiorca pani z pracowni haftów chciała wytargować 5 mln zł więcej niż wcześniej się umówiono, bo jest dużo chętnych na gdańskie krzyże.

Powstał komitet organizacyjny, który przygotował uroczystość poświęcenia sztandaru. W jego skład weszli: Stanisław Jarosz, Bolesław Siekanowicz i Tadeusz Rolny.

Przed mszą wprowadzono sztandar Zarządu Regionu „Solidarności” w asyście orkiestry dętej pod batutą Jana Minty, która uświetniała przebieg mszy odprawianej przez wszystkich księży naszej parafii. Ks. Dziekan Bolesław Sylwestrzak poświęcił sztandar i wręczył go B. Siekanowiczowi, który przekazał go pocztowi sztandarowemu

w składzie: Stanisław Jarosz, Eugeniusz Janus i Kazimierz Juźwin. Dziekan również wygłosił okolicznościowe kazanie.

Wśród zaproszonych gości był przewodniczący Zarządu Regionu „Solidarność” Józef Sobieraj, przewodnicząca górowskiej „Solidarności” Mieczysława Juźwin, dyrektor cukrowni Andrzej Rękosiewicz. Nie sposób wymienić wszystkich gości, więc wspomnę, że zaproszenia wystosowano do 19 komisji zakładowych „Solidarności” działających na Ziemi Górowskiej.¹²³

Mirosław Żłobiński

---

¹²³ Artykuł przytoczony w całości – Żłobiński Mirosław: *Najpiękniejsze słowo solidarność*. „Prz. Górow.” 1994 nr 4 s. 6

SPIS SKRÓTÓW WYSTĘPUJĄCYCH W TEKŚCIE

AGD	- artykuły gospodarstwa domowego
CN	- Centrala Nasienna
CBM	- Centralna Baza Mechanizacji
GS	- Gminna Spółdzielnia
KC	- Komitet Centralny
KK	- Komisja Krajowa
KKP	- Krajowa Komisja Porozumiewawcza
KKS	- Komisja Kontroli Społecznej
KM-G	- Komitet Miejsko-Gminny
KW	- Komitet Wojewódzki
MKK	- Międzyzakładowa Komisja Koordynacyjna
MKZ	- Międzyzakładowa Komisja Założycielska
NBP	- Narodowy Bank Polski
NSZZ	- Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
OZTiMD	- Okręgowy Zakład Transportu i Maszyn Drogowych
OSM	- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska
POM	- Państwowy Ośrodek Maszynowy
POP	- Podstawowa Organizacja Partyjna
PPZ	- Przedsiębiorstwo Przemysłu Ziemiaczanego
PRL	- Polska Rzeczpospolita Ludowa
PUT	- Przedsiębiorstwo Usług Technicznych
PZPR	- Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RDP	- Rejon Dróg Publicznych
RKSP	- Rejonowa Komenda Straży Pożarnej
SD	- Stronnictwo Demokratyczne
SKR	- Spółdzielnia Kółek Rolniczych
SPDZ	- Szkoła Przystosowująca do Zawodu
STW	- Spółdzielnia Transportu Wiejskiego
TSSE	- Terenowa Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna
UMiG	- Urząd Miasta i Gminy
UPT	- Urząd Pocztaowo-Telekomunikacyjny
WPBK	- Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Budownictwa Komunalnego
WPGKiM	- Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej
WPHW	- Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Wewnętrznego
WSS	- Wojewódzka Spółdzielnia Spożywców
WUSP	- Wielobranżowa Spółdzielnia Usługowo-Produkcyjna
WZD	- Walne Zgromadzenie Delegatów
ZBoWiD	- Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
ZIB-OBM	- Zakład Inwestycji i Budownictwa – Oddział Budowlano-Montażowy
ZPS	- Zakład Przemysłu Spożywczego
ZOZ	- Zakład Opieki Zdrowotnej
ZPO	- Zakład Przemysłu Odzieżowego
ZSL	- Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
ZSZ	- Zespół Szkół Zawodowych